

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
16/2015
25. apríl 2015

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

DOMINOVÝ EFEKT
ŽILINSKEJ NEMOCNICE?
Strana 4.

GRÉCI NEZLYHALI,
ALE EURÓPSKA ÚNIA
Strana 5.

SLOVENSKÁ HRDOŠŤ
V ARABSKOM SVETE
Strana 6.

HROZBA ISLAMIZÁCIE
JE ČORAZ REÁLNEJŠIA
Strana 8.

JÁN ČOMAJ SPOLUFORMOVAL
SLOVENSKÚ ŽURNALISTIKU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Nemáme poruke aktuálne údaje, nespracúvajú sa pre verejnosť každý mesiac, tak si aktuálne čerpanie fondov EÚ musíme odhadnúť.

Na obdobie rokov 2007 – 2013, ktoré orgány EÚ predžili o rok, a skupinke krajín – vrátane nás – ešte aj o ďalší, sme mali možnosť čerpať jedenást a pol miliardy eur. V pôvodnom termíne sme z tej sumy dokázali minúť sotva polovicu, ak odrátame účty, ktoré nám orgány EÚ odmietli vyplatiť – obyčajne pre lajdácke chyby zodpovedných nezodpovedných úradníkov. Termín „uzávierky“ sa pre nás predžil prakticky o dva roky – a my pol roka pred posledným zvoniením máme stále nevyčerpanú približne štvrtinu celej sumy: viac ako dve miliardy, panebože, dve miliardy eur, to je šesťdesiat miliárd, šesťdesiat tisíc miliónov bývalých slovenských korún...! A to ešte nespomínam, koľko z peňazí, čo sme minuli, nešlo na životné dôležité ciele, koľko bolo prítom nerozvážností, koľko ráz je za záujmom mesta či obce samolúbosť richtára alebo zásada, že prioritu je to, na čo sa podarí zohnať z Bruselu balík. Tak si v troch susedných dedinách kúpili za 1,2 milióna bruselských eur tri moderné zariadenia a polievacie autá, hoci by im jedno bolo stačilo a dvakrát do týždňa by bolo vymietlo celú obec, v Hnúšti dali za osem lavičiek a plastiku stopäťdesiatjedentisíc eur, v Dojči na Záhorí si za šesťdesiatpäťtisíc eur postavili verejné WC, akurát že v zime nefunguje, lebo nemajú na jeho vykurvanie a potrebuja by zamrzutá voda roztrhala...

Čas sa kráti a navyše nás pre najbližšie obdobie čaká ešte oveľa väčší balík peňazí. Využime, preboha, kým sa ešte dá, šancu, ktorú nám Európa núka, a využijeme ju do posledného centa hoci aj na konci súčasného obdobia. Tie peniaze nie sú totiž zadarmo. Otvorili sme svetu náš trh – a zisky sa odlievajú inam. Naše oceliárne, automobilky, gumárne, chemické kombináty, veľké priemyselné komplexy vlastní a využíva niekto iný – a s podstatne nižšími nákladmi na pracovnú silu, ako má doma... Eurofondy sú za to všetko vlastne akosi daňou. Je teda nielen ekonomickou výhodou, ale aj morálnou povinnosťou ich do ostatku využiť!

Ján ČOMAJ

ISSN 0862-8823
917708621882007

Minister kultúry SR Marek MAĐARIČ exkluzívne pre Slovenské národné noviny

Osobnosť Ľudovíta Štúra patrí celému národu

Marek MAĐARIČ, minister kultúry SR – Foto: archív MS

Keď sa zamyslíme nad rôznymi významnými osobnosťami našej histórie, nájdeme len málo takých, ktoré by tak zjednocovali názorovo obyvateľov Slovenska, ktoré by boli tak jednoznačne kladne prijímané všetkými spoločenskými vrstvami nášho národa bez ohľadu na politické názory, náboženské vyznanie či miesta pôvodu, ako je práve Ľudovít Štúr. Jeho osobnosť, vzdelanosť i vysoký mravný kredit ho predurčili stať sa jednou z najvýraznejších osobností našich dejín. Bez najmenšieho náznaku patetizmu môžeme smelo konštatovať, že patrí celému národu. Dokázal v podstate nemožné, zo zaviatej pahreby rozduchal iskry, z ktorých sa rozvietila povestná vatra.

Štúr, samozrejme, nestaval na zelenej lúke, už pred ním tu boli vynikajúce osobnosti, na ktoré môžeme byť právom hrdí, spomeniem napríklad Antona Bernoláka a Jána Hollého. Ten v bernolákovčine v malej chudobnej maduníckej fare vytvoril gigantické literárne dielo, ktoré sa po formálnej i obsahovej stránke vyrovná aj tvorbe najväčších antických básnikov. Ale Štúr dokázal presadiť svoje myšlienky tak, že ich neprijala len časť obyvateľov, ale za svoje ich zobral celý slovenský národ. Zorganizoval okolo seba mladú ambicióznú skupinu nadšencov, zapálil ich pre národnú vec a jej príslušníci po jeho smrti naďalej šírili jeho myšlienky, odovzdali ich obohatenej ďalšej generácii, ktorá ich ďalej rozvíjala a posunula nasledujúcej. Dnes teda môžeme smelo a oprávnene povedať, že sme dedičia a rozvíjateľa myšlienok a odkazu Ľudovíta Štúra.

V KALENDÁRI UNESCO

Osobne ma veľmi teší, že tento rok zaradilo UNESCO do svojho kalendára výročí dvojsté výročie narodenia Ľudovíta Štúra, čím jeho osobnosť dostala medzinárodný, nadnárodný rozmer. V tomto roku uplynie aj stosedemdesiat rokov od vydania prvého čísla Slovenských národných novín, ktorých zakladateľom, vydavateľom a hlavným redaktorom bol práve Ľudovít Štúr. Noviny znamenali prelom nielen

Štúrovci aj teraz dotvárajú kolorit Národnej slávnosti v Devíne.

v slovenskej žurnalistike, ale aj v slovenskej politike a národnom živote. Stali sa nielen politickou tribúnou pokrokových demokratických názorov Ľudovíta Štúra a jeho stúpcov, ale aj šíriteľom nového spisovného jazyka, a to aj prostredníctvom literárnej prílohy Orol tatarský. Novinám a literárnej prílohe sekundovali i Slovenské pohľady, ktoré vydával Štúrov blízky spolupracovník Jozef Miloslav Hurban.

Brázda, ktorú Ľudovít Štúr a jeho spoločníci vyorali v slovenskom národnom živote, bola

dostatočne hlboká, aby mohli na ňu nadviazať jeho nasledovníci. Štúr zanechal významné jazykovedné diela – Nárečia slovenskú alebo potreba pisať v tomto nárečí a Nauku reči slovenskej, ktorými kodifikoval novú spisovnú slovenčinu. Táto spisovná slovenčina sa stala nástrojom tvorby novej literatúry, ktorá v 19. storočí zniesla aj tie najprísnejšie kritériá. Tvorba Andreja Šládkoviča, Sama Chalupku, Janka Kráľa, Jána Bottu, spomínaného Jozefa Miloslava Hurbana, Michala Miloslava Hodžu,

Jána Kalinčiaka, ale aj ďalších patrí i jeho zásluhou do zlatého fondu slovenskej literatúry.

VIZIONÁRSKY ODKAZ

Ľudovít Štúr bol významným mysliteľom svojej doby, videl dopredu, a preto aj v slávnych rečiach na uhorskom sneme apeloval, „aby sme za tým neostali, čo už inde svitá a čo je požadovaním nášho stolia“. Dobre vedel, že starý feudálny systém sa už prežil a treba presadzovať nový demokratický pokrokový systém, v ktorom sa práva „každému zaslúženému, v opravdivom zmysle vzatému človekovi povolia a nasúdia“. A to, že s politickými slobodami musia ísť ruka v ruke aj slobody národné, považoval za samozrejmosť. Vedel, že o slobode nestačí len diskutovať, rečniť, písať, ale keď treba, musí sa za ňu i bojovať so zbraňou v ruke.

Bol by som však rád, keby sme k Ľudovítovi Štúrovi a k jeho druhom pri príležitosti dvojstého výročia jeho narodenia neprístupovali len pietne ako k osobe žijúcej v historicky dávnom čase, ale zamysleli sa, ako narábame s odkazom, ktorý nám svojím, aj keď krátkym, ale nesmierne bohatým životom zanechal. Usilujme sa, aby sme boli jeho dôstojnými dedičmi nielen slovami, ale predovšetkým skutkami, a aby sme preniesli jeho poslanstvo do každodenného života.

Medzititulky redakcia

3 OTÁZKY PRE:

Mariána TKÁČA, predsedu Matice o národných oslavách

Devín je perla v diadéme slovenčiny

• V rámci Roku Ľudovíta Štúra organizuje Matica slovenská celý rad podujatí.

Štúrov rok sa začal na Bratislavskom hrade, za začiatok matičného Štúrovho roka môžeme považovať Štúrov Zvolen 18. apríla, v rámci ktorého vyvrcholila súťaž mladých žurnalistov o Štúrovo pero, na námestí sa predstavili spevácke a folklórne súbory a „zlatým klincom“ bola štúrovská inscenácia našich mikulášskych matičných divadelníkov a navyše ešte Gala-koncert v Divadle J. G. Tajovského.

• Jedným z tohoročných matičných štúrovských vrcholov sú Národné slávnosti na Devíne – už štvrtý raz v réžii

Matice slovenskej. Prečo práve Devín?

Devín je veľmi úzko spojený so slovenčinou. Je symbolické, že na Devín vstúpili nohy v istom zmysle prvého kodifikátora slovenčiny Konštantína-Cyrila a jeho brata Metoda, že rok pred vydaním svojich základných spisov, kodifikujúcich slovenčinu už po druhý raz, prežil v Devíne letné prázdniny vtedy ešte klerik Anton Bernolák, no a o štúrovskom výlete na Devín na Juraja v roku 1836 a Štúrovom podiele na slovenčine sa hádam všeobecne vie. Nemáme vhodnejšie miesto, aby sme každoročne vzdávali poctu všetkým uvedeným osobnostiam našich dejín, a toho roku osobitne Štúrovi. Túto sobotu budú – po kladení vencov

k pamätníkom – nosnou dopoludňajšou akciou evanjelické služby Božie na hrade a popoludňajšou kompozícia na počesť Štúra v podaní Juraja Sarvaša a mužského speváckeho okteta Danubius Octet Singers.

• Myslite si, že slovenská spoločnosť má záujem o takýto druh podujatí?

Slovenská spoločnosť túži po akciách s vlasteneckým podtextom, na ktoré môže prísť celá rodina a všetci si z nich niečo „vezmú“. Už samotný pobyt na Devínskom brale je pre všetkých, najmä Nebratislavčanov, zážitkom.

Zhovárala sa Irena BERKOVIČOVÁ
Foto: archív SNN

V SNN 17/2015
SI PREČITATE

■ Daniel MARÓTHY: Za Boha, za Vlast' a za drahí Národ – Žiť lebo mriieť, moja bude sláva!
■ Ako dosiahnuť aj pre našich agropodnikateľov podmienky, aké majú iné štáty EÚ?
■ Subkultúry a menšinové spoločenstvá nachádzajú na Slovensku svoje uplatnenie

Nezabudnuteľný ceremoniál štúrovských návštev starobylého hradu Národná slávnosť na Devíne

Rastislav MOLDA – Foto: dobová ilustrácia

Devínsky hradný kolos patrí medzi popredné národné symboly i k dôležitým miestam historickej pamäti slovenského národa. Samotný hrad, týčiaci sa na mohutnom skalnom brale pri sútoku Dunaja a Moravy, pôsobí mýtický. Viažu sa k nemu dôležité dejinné udalosti z 9. i z 19. storočia. Nečudo, že svojím charakterom a históriou zaujal mnohé generácie Slovákov.

Devínske hradné bralo spojené s romantickými predstavami aj s historickými dejmi.

Devín je slovenským národným symbolom najmä pre spojitosť svätých Cyrila a Metoda s týmto miestom. O jeho symbolickosť sa však postarali aj vychádzky mladých študentov, ktorí sem v 19. storočí radi chodievali. Najznámejšia je vychádzka štúrovcov z 24. apríla 1836. Učí sa o nej v učebniciach dejepisu, pretože počas nej sa mladí študenti „národne pokrstili“ a začali svoje verejné účinkovanie. Devín navštívili a svoju národnú slávnosť tu mali aj študenti v šesťdesiatych rokoch 19. storočia, čím pokračovali v stopách štúrovcov. Sformovala sa tak tradícia, ktorá mohla naplno vyvrcholiť až v 20. storočí.

■ **V ROMANTICKÝCH KULISÁCH**
Devínska zrúcanina starodávneho hradu predstavovala pre mladých štúrovcov, ovplyvnených ideami romantizmu, priam ideálne miesto. Spájalo sa s ňou množstvo tajomstiev, neraz mýtických i dramatických. Zrúcaniny boli, podľa nich, svedkami dôležitých hrdinských zápasov. Samotný hrad Devín sa do hľadáča Ľudovíta Štúra a jeho druhov dostal aj prostredníctvom básni Jána Hollého. V tridsiatych rokoch 19. storočia boli veľmi obľúbené a národne formovali mladých poslucháčov. Spomeňme, že návštevy pamätných miest, najmä hradov, mali v stredo európskom priestore už svoju tradíciu, a to najmä v nemeckých krajinách.

Návštevy pamätných miest, medzi ktoré Devínsky hrad patril, boli pre štúrovcov formou výchovy, budovaním národnej identity i národnej hrdosti. Presne stanovený program, emotívna uvítacia reč samotného Štúra, piesne s národnou tematikou, básne zložené pri tejto príležitosti či verše zo Slávy

dcery, to všetko prispelo k tomu, aby sa celý ceremoniál stal nezabudnuteľným.

■ NÁRODNÝ KRST

Na uchovanie v pamäti prispel aj „národný krst“, keď študenti rituálne prijali slovenské mená. Niektorí sa nimi pýšili počas celého života. Práve slávnosť na Devíne podnietila aj poslucháčov evanjelických lýceí v Levoči, Prešove, Kežmarku, Banskej Štiavnici, aby si aj oni dali slovenské mená. Význam Devína podčiarkli tiež prvýkrát verejne spievané piesne Hej, Slováci a Devín, milý Devín. V nasledujúcich rokoch sa stali významnými hymnickými piesňami. To všetko malo zásadný vplyv na formovanie národnej identity mladých študentov a je dôležité si to patrične pripomínať.

Národné slávnosti na Devíne sa začínajú 25. mája 2015 o 10.30 hodine na hradnom brale evanjelickými službami Božími.

Podpora európskych a investičných fondov je ideálna pre podnikateľov Kauza Váhostav alebo známe cui bono?

Martin JAVORSKÝ

Vážne ekonomické problémy stavebnej spoločnosti Váhostav, ktoré vyvolali potrebu reštrukturalizácie tohto podniku, sú v súčasnosti centrom záujmu slovenských médií a opozičných politikov. Tí to šikovne využili na politický boj a celú zodpovednosť nasmerovali proti predsedovi vlády R. Ficovi. Poslanci SMERU-SD na druhej strane zo zodpovednosti obviňujú predsedu KDH J. Figeľa, ktorý bol v čase získania zákazky touto stavebnou firmou ministrom dopravy. Počas našej uzávierky práve parlament rozhodoval o odvolaní Jána Figeľa z pozície podpredsedu parlamentu.

Reštrukturalizácia Váhostavu má silné ekonomické pozadie a najmä širšie súvislosti týkajúce sa aj prerodovania európskych dotácií na veľké infraštruktúrne projekty.

■ FINANČIE ZABEZPEČENÉ

Realizácia veľkých projektov v oblasti výstavby dopravnej infraštruktúry je financovaná z prostriedkov európskych štrukturálnych a investičných fondov. Takáto kombinácia zabezpečuje takmer ideálne podmienky na podnikanie. Súčasnosť však ukazuje, že finančná situácia investičných dodávateľov, zabezpečujúcich výstavbu dopravnej infraš-

truktúry na Slovensku, je kritická. Namiesto je otázka, v čom tkvie problém a ako je možné, že veľkí hráči na stavebnom trhu majú vážne finančno-ekonomické problémy, ktoré vyvrcholili priamo do zmeny zákonov. Zdroj SNN naznačil, že istú mieru zodpovednosti môžu niesť aj niektorí predstavitelia ministerstva dopravy a zmena pravidiel európskej pomoci.

„Mimoriadne závažnou skutočnosťou je to, že v novom programovacom období 2007 – 2013 Európska únia zásadne zmenila podmienky na poskytovanie finančnej pomoci pre infraštruktúrne investičné projekty. Tieto zmeny spočívali v tom, že z pro-

striedkov eurofondov boli dotované len investície, ktoré negenerujú dodatočné finančné príjmy v porovnaní so stavom pred realizáciou projektu. V prípade, že príjemca nenávratnej pomoci z eurofondov realizoval dodatočné príjmy z projektu, Európska únia preplácala hodnotu iba z tzv. finančnej medzery, upravenej o mieru národného spolufinancovania. Spomínaná finančná medzera bola počítaná ako rozdiel medzi oprávnenými investičnými nákladmi a dodatočnými príjmami z projektu. V skutočnosti znamenala, že namiesto 80 – 95 percent oprávnených investičných nákladov Európska únia v skutočnosti preplá-

cala od 60 do 80 percent oprávnených investičných nákladov. Okrem tejto zmeny musel príjemca preukázať tzv. ekonomickú efektívnosť investície v hodnote viac ako 5,5 percenta,“ tvrdil náš zdroj.

■ ZNIŽOVANIE INVESTÍCIÍ

V zásade existujú dve cesty, ako zvýšiť ekonomickú efektívnosť investície. Prvou cestou je realizácia projektov s preukázateľne stanovenými a ocenenými spoločenskými prínosmi, ako napríklad časová úspora, zníženie zaťaženia životného prostredia alebo zníženie nehodovosti. Druhou, oveľa jednoduchšou, no mimoriadne rizikovou možnosťou je zníženie investičných výdavkov. Zodpovední na príslušnom ministerstve nevedeli až do roku 2012 pochopiť vplyv uvedených zmien na hospodárenie príjemcov finančnej pomoci a vzhľadom na politický tlak, aby Slovensko čerpal finančnú pomoc Európskej únie, sa rozhodli ísť tou najľahšou cestou – znížením investičných nákladov. Nepružnosť ministerstva pri implementácii metódy oceňovania spoločenských efektov spôsobila vážne škody stavebným

spoločnostiam pôsobiacim na Slovensku, ale aj samotným prijímateľom finančnej pomoci z prostriedkov eurofondov. „Riadiace metódy uplatňované manažmentom ministerstva v rokoch 2010 – 2012 sa v tomto svetle ukazujú ako mimoriadne nepružné,“ dodal náš zdroj.

■ POLITICKÉ CIELE

Naznačený stav umožňuje riadiacemu orgánu využiť prijímateľov finančnej pomoci a investičných dodávateľov na politické ciele. Súčasná kauza spojená so stavebnou spoločnosťou Váhostav, a s., až nápadne pripomína situáciu v čase privatizácie slovenských bánk. Zrejme nebude náhoda, že v novom programovom období 2014 – 2020 sú dve najväčšie slovenské stavebné spoločnosti Doprastav a Váhostav v reštrukturalizácii. Vytvoril sa tak priestor, aby finančný pomoc z Európskej únie využívali v rozhodujúcej miere zahraničné stavebné spoločnosti a zahraničné banky. V konečnom dôsledku to znamená, že miera pridanej hodnoty realizovanej na Slovensku v nasledujúcich rokoch opäť poklesne.

ZDRAVICA

Prvé, čo som po napísaní rukopisu pozdravu k Tvoju jedinečnému životnému výročiu spraval, bolo opravenie spontánneho oslovenia „milý Janko“. Kdeže sú tie naše „jankovské roky“? Ajhľa, tu je, či chceš, alebo nechceš uznať, už náš veľký Jano! Lebo nepatríš len sebe. Nemôžem si neprípomenúť aj apoštolské meno Ján. Nuž čo máš, to maj, veď si Čomaj.

Máš aj našu úctu, nie iba pri výročí. Keďže píšem pozdrav za seba i moje celostné vnímanie. Nielen Tvojho literárneho diela, rozleteného do širin nášho dejstvom v čase i priestore, ale aj osobného údely a zápasu v neraz s nepriaznivými podmienkami. Ba čo, zatínanim života. Ako Ti za to všetko neďakovať?!

Ctený náš jubilant, milý Jano!

Ty si svojim dielom výrazne vstúpil do vedomia kultúrnej obce Slovenska ako človek kritický, ale súdny, lebo si tvorivý, nápaditý, keď treba, aj so slovom hravý, hlbavý. Výnimočne pracovitý, usilovný ako málokto publicista. Svedčí o tom bibliografia Tvojich knižných vydaní a nevyčerpáva všetky tie časopisecké. Priam týždenné príspevky. Pritom tretinu života si ich nemohol prezentovať. Nielen ako tvorca jedinečných reportáží, ale aj skvostných útvorov, prerastajúcich do literárnej obraznosti.

Nie si len majster pohotového slova, ale aj svetoznámy zberateľ húb. Milovník Tatier a Tatrancov, portrétujúcich život a premeny, ohrozenia i víťazstvá tohto jedinečného sveta, ktorý nás spoločne viaže. V takom duchu pravdy horských krás i potrieb a záujmov celej slovenskej skutočnosti, ohrozovanej nevedomovaním si podstatných súvislostí v nej a s ňou mnohými z nás, Viem, ako Ťa to trápi a ako premáhaš tie vymedzenia tým, čím vládneš. Pohotovým a cibrivým slovom. Nuž i ja sa pokúšam ním pripojiť sa k Tvojim vinšovníkom žičlivým prianím pevného zdravia a tvorivých síl, lebo už máš právo pekne spomínať, ale ešte stále povinnosť aj tvoriť...

Mišo A. KOVÁČ – Foto: Emil SEMANCO
Viac aj na strane 10.

Patriotizmus nie sú prázdne deklarácie niektorých politikov Robia pre vlasť, nie pre chválu

Žilina sa stáva 28. až 29. apríla mestom obrovských inšpirácií. Najrôznejších konferencií sa deje po celom Slovensku takmer deň čo deň, mnohé prelejú iba nejaké tie eurofondy z Bruselu do súkromného vrecka organizátora. Aj keď si hrdo vravia – mimoriadne dôležité. Tej žilinskej s názvom Podnikatelia, spojte sa! sa však takáto charakteristika netýka. Skôr je to úplne naopak.

Na podujatie upozornil mimoriadne rozhádený a scestovaný človek profesor Ján Košťuriak. Mimochodom jeho krédo: „Bez slušnosti sa nedá dlhodobo úspešne podnikáť,“ je mimoriadne aktuálne práve v týchto dňoch. O spomínanej konferencii sa však v médiách, s výnimkou naozaj úzko špecializovaných titulov, nepíše. Dokonca ani v tých, ktoré sa hrdo nazývajú mienkotvorné vo svete ekonomiky.

Dovolíme si citovať profesorov názor: „Mali sme tu politikov, ktorí rozprávali o národe, a okrádali ho. A máme aj ľudí, ktorí o národe toľko nerozprávajú, ale niečo preň robia – budujú firmy, prinášajú ľuďom prácu a robia Slovensku vo svete reklamu svojimi výrobkami a službami. Politici sa prídu občas do ich firiem vyfotografovať, skutoční lídri však fotografie ani slávu nepotrebujú. Tešia sa z úspechu svojich spolupracovníkov a firmy viac ako z vlastnej prezentácie v časopisoch a medzi „celebritami“.“

Kto si teda tí, ktorí naozaj niečo urobili pre Slovensko? Profesor pripomína Jozefa Uhríka a Karla Petra Wilhelma. Ak vám

Žilina bude dejiskom konferencie Podnikatelia, spojte sa!

tie mená nič nevravia, sú to ľudia, ktorí presvedčili nemeckú centrálu jedného z najúspešnejších svetových výrobcov automobilov, že aj Slováci sú šikovní, že aj oni by dokázali prispieť svojou pridanou hodnotou práce k produkcii obľúbených automobilov pod značkou

VW. Práve teraz začala jej pobočka v Bratislave budovať poldruha miliardovú investíciu – karosáreň pre najprestížnejšiu značku Porsche. Stačí sa spýtať kohokoľvek z robotníkov vo fabrike, aký vzťah mali k nim a k ich rodinám jej otcovia Uhrík a Wilhelm. A aj keď v materských závodoch VW v Nemecku sú neporovnateľne iné mzdy ako u nás na Slovensku, predsa len mzdová politika VW v Bratislave umožňuje jej zamestnancom dôstojne žiť, dostávajú dovolenkové platy, majú dobre rozvinutý sociálny a zdravotný program.

Profesor Košťuriak dáva tiež za príklad slušného podnikania napríklad žilinskú Rybu, ktorej šaláty sú najobľúbenejšie na celom Slovensku, alebo výrobcu IDC Holding. A že ani neviete, čo tento producent vyrába? Nuž Horalky, ktoré si získali obľubu už aj za oceánom a šíria vynikajúce meno slovenskej produkcie.

Žilinská konferencia je stretnutie ľudí, o ktorých by mali písať všetci – práve v záujme úspechu Slovenska.

Ivan BROŽÍK
Foto: Štefan KAČENA

Váhostav na politických vážkach

Roman MICHELKO

Ak existuje nejaká istota, tak je ňou skutočnosť, že za všetko zlé, čo sa udeje na Slovensku, a s istou mierou zveličenia aj na celom svete či dokonca v celom vesmíre, je vždy zodpovedný Fico. Niekedy sa mi dokonca zdá, že LEBO Fico je jediný a univerzálny argument, ktorý naša prostoduchá opozícia ovláda a do ktorej vkladá všetky svoje nádeje. Skutočnosť je, samozrejme, podstatne zložitejšia. V celej kauze Váhostavu znie až príliš veľa falošných tónov.

Nepopierateľné fakty sú nasledovné: Váhostav podpísal nevýhodnú zmluvu na stavbu diaľnice pri Vrútkach, čo ho spolu s mnohými ďalšími pochybeniami manažmentu doviedlo k platobnej neschopnosti. Niet pochýb o tom, že manažment Váhostavu absolútne zlyhal a prudké zníženie vysúťažovaných cien bolo len politickým či

marketingovým bonusom KDH, zásluhou ktorého sa inak odborne nezorientovaný Figel a jeho suita nafukovali ako pávy. Na druhej strane vyvodzovať dnes po takmer piatich rokoch politickú zodpovednosť za zbabrané verejné obstarávanie sa dá vysvetliť len ako emotívna reakcia na záplavu tej najhrubozejšej demagógie z úst predstaviteľov KDH. Tvrdenia, že Váhostav, rozumej Široký, rozumej Fico, už od začiatku pripravoval podvod na malých a stredných podnikateľov a živnostníkov, že všetko bolo aj tak dohodnuté a že cynická likvidácia ľudských osudov je najobľúbenejšia zábavka „arcinepriateľa ľudstva“ Fica, by rozlútila kdekoho. V tejto súvislosti je pre mňa nepochopiteľné, že v diskusii okolo Váhostavu úplne absentuje fakt, že reštrukturalizačný zákon, podľa ktorého mali nezaistení veritelia dostať

len pätnásť percent, je z dielne „výtečnika“ Lipšica. A o to, aby boli banky v lepšej pozícii ako nezaručení veritelia, sa zase postarala exministerka Žitňanská.

KOMENTÁR

Nakoniec, reštrukturalizácia nie je v našom „dokonalom“ kapitalizme nič nové. Len nedávno bol podobne reštrukturalizovaný Doprastav, v ktorom nezaistení veritelia dostali úbohých tridsať percent. Skoro by sa chcelo dodať – vitajte v kapitalizme. Práve v ňom sa prijímajú zákony, zásluhou ktorých možno legálne a bez následkov pre dlžníka ožobrať tisíce ľudí, ktorí v dobrej viere pracujú pre veľké, často nadnárodné spoločnosti. Inak povedané, systém je nastavený tak, že klamať a krádnúť, ak to viete,

môžete celkom legálne a pre niekoho, ale to je otázka vkusu, aj elegantne.

Vráťme sa však k našej kauze. S čím sa asi pôvodne nerátalo, bol odpor veriteľov. Možno ak by ponuka Váhostavu nebola taká hanebná, nijaká „revolúcia“ by sa nekonala. Ponuka pätnásť percent však bola príliš za hranou. Politické následky pre Smer by boli príliš veľké na to, aby si mohol dovoliť nekonať. Mimoriadna schôdza k riešeniu Váhostavu tak má jeden pôvodne nezamýšľaný dôsledok – cynické riešenia podnikateľských zlyhaní si v budúcnosti nebudú až v takej miere odnášať malí veritelia. V prípade tejto kauzy dokonca Fico prišiel s neštandardným riešením, keď našiel model, v ktorom si veritelia môžu vybrať z dvoch riešení. Buď budú odškodnení hneď vo výške päťdesiatich percent, alebo budú odškodnení v plnej výške z budúcich ziskov Váhostavu. Vďaka tomuto riešeniu je teda jasné, že podvodné reštrukturalizácie, v ktorých veľký zaplatí pár drobných a môže ďalej podnikáť a malým zostanú len oči pre plač, sú definitívne minulosťou. Podľa Lipšicovej, dosiaľ platnej verzie zákona na reštrukturalizáciu stačilo, ak uspokojenie veri-

teľov bolo lepšie aspoň o jedno percento oproti konkurzu. Dovedené ad absurdum – stačilo teda, aby veritelia dostali percento svojej pohľadávky a firma mohla ďalej fungovať, akoby sa nechumelilo.

Celá kauza však odhalila novú politickú realitu vnútri strany Smer. Opozícia sa donekonečna snaží verejnosti vsugerovať, že Váhostav si mohol dovoliť to, čo si dovoľil, len preto, že má najvyššie politické krytie. Zrejme štandardný spôsob uvažovania našej opozície podľa hesla podľa seba súdim teba. V nedávnej minulosti už premiér R. Fico jasne dokázal, že má dosť politickej sily a odvahy „zoľtať“ aj veľmi silnú politickú figúru, za ktorou údajne stojí silná ekonomická lobby. Už keď musel druhý či tretí najplyvnejší muž Smeru odísť, jasne ukázal, že nie je nijakou bábkou v rukách oligarchov či akéhosi temného ekonomického pozadia strany Smer. Potvrtilo sa to okrem iného aj v rozhodnutí, že neprehľadné schránky z Karibiku, ktoré Váhostavu požičali, budú vyňaté z odškodnenia – na rozdiel od ostaných nezaistených veriteľov. A to by si určite bábka v rukách oligarchov dovoliť nemohla.

Žeby bola dvojaká tolerancia?

Maroš M. BANČEJ

Ak by sme hľadali jedno z najfrekvencovanejších slov v dnešných médiách, určite by sa na jednej z horných priečok ocitol termín tolerancia. Každodenne si občan môže prečítať či vypočuť slová o tom, aké neprijateľné je netolerantné správanie, xenofóbia, rasizmus či homofóbia. Každý rozumne uvažujúci slušný človek s patričnou morálnou a etickou výbavou vie, že upierať komukoľvek právo na názor, haniť ho a ostrakizovať je cestou do chaosu netolerancie. Ale aj tu, zdá sa, existuje dvojaký meter. Nedávno v médiách, napodiv najmä v bulvárnych, zarezovala kauza Romany Schlesingerovej, známej bojovníčky za práva homosexuálnej menšiny. Na svojej stránke na sociálnej sieti totiž napísala počas veľkonočných sviatkov nasledovný

status: „Ináč, v Rakúsku sú aj pumpy zavreté. Jak jeden sadomasochista doj..e ľudom život aj po 2015 rokoch.“ Príspevok síce zakrátko zo sociálnej siete zmizol, ale o rozruch a najmä o pobúrenie už bolo postarané.

POZNÁMKA

Kto je vlastne Romana Schlesingerová? Ide o mediálne známu aktivistku za práva LGBTI menšiny, spoluzakladateľku a riaditeľku občianskeho združenia Queer Leaders Forum, ktoré sa zaoberá ochranou homosexuálne orientovaných osôb a zároveň aj riaditeľkou každoročne organizovaného Dúhového Pride Bratislava. Zaujímavým momentom je Schlesingerovej aktivita, aby akýkoľvek prejav „homofóbie“ bol trestným činom (!). Reagovala

tak na kázeň istého kňaza, v ktorej citoval pasáž zo Svätého písma týkajúcu sa homosexuality. S vyššie uvedenou ukážkou „tolerancie“ sa táto snaha revidovať Bibliu doslova bije. Profesionálna aktivistka si jednoducho hľadá akúkoľvek zámienu, aby väčšinovú spoločnosť osočila, a tým si zrejme aj zaslúžila sponzorské peniažky, kde na jednom z popredných miest je, čuduj sa svete, ambasáda USA.

Najnovšie táto aktivistka posilnila minulý rok rady strany SaS, pričom predseda strany Richard Sulík na margo jej príchodu povedal: „Veríme, že jej vstup k nám presvedčí ľudí, ktorých sme sklámali tým, že sme témy osobných slobôd nepresadzovali dosť razantne...“

Teraz sa doslova núka otázka, či sa osobné slobody týkajú všetkých,

vyjmúc kresťanov, alebo aktivistka Schlesingerová má na toleranciu dvojaký meter. Nahnevané reakcie veriacich, ale aj veľkej časti ateistov na seba nedali dlho čakať. Nie je to totiž tak dávno, keď v máji minulého roku RTVS prepustila redaktorku Kristínu Kormuthovú za urážlivý status na sociálnej sieti, ktorý sa týkal rómskej menšiny. Nepomohlo ani to, že ho tiež vzápätí vymazala a svoj prešlap ospravedľovala tým, že bola veľmi rozrušená. Nečudo, keď jej príslušníci spomínaného etnika kradli v noci z rodinného domu medené odkvapy a ona bola sama doma s chorým otcom. S prácou v RTVS sa rozlúčila podobne ako moderátorka Natália Žembová, ktorej vina spočívala v tom, že pred Referendom o rodine účinkovala v spote, ktorý pripravila Aliancia za rodinu. A čo na celý prípad bezprecedentného útoku na veriacich občanov povedal stranický šéf spomínanej aktivistky? Vraj sa s ňou porozpráva... Raz darmo. O tolerancii najhlasnejšie na Slovensku rozprávajú zrejme tí, ktorým chýba, alebo všetci sme si rovní, len niektorí sú ešte rovnejší.

AKO BOLO, ČO BOLO

Karol Čalik, ktorý nedávno oslávil sedemdesiatku, nemal veľa šťastia na hlavné roly, ale postavy a postavíčky, ktoré mu prideliť, nezvykol nechať v podobe remeselných karikatúr, vždy sa im snažil vdychnúť dušu. Skvelé obdobie v opere Novej scény prežil pri Ivanovi Krajičkovi. O umelecké zážitky nebola núdza. Ani o bláznivé vylomeniny. V čase normalizácie ich oboch režisér Karol Spišák obsadil do postáv nemeckých oficierov v seriáli V tieni vlkov. Aby Ivan vyzeral hrozivejšie, režisér mu dal v maskérni prirobiť zajačí pysk. Obaja kamaráti kráčali v uniformách po chodbe banskobystrického Libressa, kde ich stretol major Československej ľudovej armády. Keď v šere uvidel dohora prehnuté brigadirky, aké nosili oficieri sovietskych okupačných vojsk, družne sa prihovril: „Nu što, molodcy?“

„Was, bitte?!“ zreval na neho Ivan. Keď dôstojník začul nemčinu, uvidel Krajičkov strašný

ksicht a nemecké výložky, dal sa na útek. Ešte na ulici vreštal: „Hilfe, hilf!“

Karol spomína na tento nechcený podraz so smiechom. Rovnako rozpráva, ako si z neho vystrelil ten istý Spišák, keď ho

Tajomstvo postáv Karola Čalika

Peter VALO

obsadil do postavy kriminálnika. Podľa scenára mal autom naraziť do betónového múrika pri rieke Nitre a potom sa dvakrát prevrútiť.

„Myslíš si, že to zvládnem?“ opýtal sa režiséra.

„Nič sa neboj! Všetko je zabezpečené,“ upokojoval ho režisér, keď sa odrazu dorútila sanitka.

„Karol, načo je tu tá sanitka?“ „No vieš. Predsa len sú to krkolomné kúsky. Keby niečo...“

Čalik nasadol do auta. Neisto sa v ňom previezol. Keď sa vrátil na plác, stál tam pohrebný voz.

„Karči, a toto je čo?“ opýtal sa režiséra.

„Vieš, keby ti to náhodou nevyšlo,“ povedal s vážnou tvá-

rou Spišák. Keď však videl, ako kamaráta zalieva smrteľný pot, ukončil jeho trápenie: „Dovoľ, aby som ti predstavil tvojho dabléra,“ a ruku mu podával kaskadér, ktorý ho nahradil v nebezpečnej scéne.

O kamarátovom podraze hovorí herec s úsmevom. Žarty predsa patria k životu tak ako súciť a dobročinnosť. Keď Čalikovmu kolegovi spevákov Jozkovi Kuchárovi amputovali nohy, usporiadal pre neho spolu

s Antonom Balázom benefičné predstavenie. Na záver vyniesli starého herca na javisku, kde naposledy zaspieval svoj veľký hit Marina, rád ťa mám...

Karol s trpkosťou spomína, ako stretol v „obchodáku“ býva-

leho kolegu, skvelého herca Ďusa Vaška. Vo veľkom nákupnom vozíku mal jednu Tatrunku, syr Bambino, dva rožky a chlieb. Spoločnosť ocenila jeho celožitovnú prácu penziou 7 600 korún slovenských.

Čerstvý sedemdesiatnik s nevlou hovorí o benefičnom predstavení pre detské domovy, po ktorom zistil, že väčšinu zisku zhrabol organizátor. Karol Čalik neznášal, keď niekto parazitoval na deťoch či na ľudskej

biede. Cez katolícku charitu si adoptoval chlapca z Indie, ktorý päť rokov chodí za čalikovské peniaze do katolíckej internátnej školy.

Karol Čalik začínal v Dusíkovom Hrnčiarskom bále ako Ferko, potom si zahral opilca Šándora Benického a neskôr starého Tomašoviča. Po premiére mu zblahožela skladateľova manželka, že je to najlepší Tomašovič, akého kedy videla. V roku 1974 mu ponúkali účinkovanie v Theater an der Wien, ale tam ho v časoch socializmu nepustili. Keď na Novej scéne uviedli maďarský muzikál Červená karavána, na premiéru zavítali aj autori. Tvorca libreta Gejza Csemer vytiahol pri klaňačke Čalika na proscénium a zložil mu poklonu, že z jeho postavy dostal viac ako on autor do nej vložil.

V čom je teda tajomstvo postáv Karola Čalika? Vždy odmietal pozíciu povrchného šaša. Svojím postavám vštepoval ľudskú spolupatričnosť, empatiu a zmysel pre srandu, ktorú si vedel robiť sám zo seba.

SEBAOBRAHA

„Ešte len prišla správa o povinnej 20-percentnej kvóte slovenskej hudby v médiách na Slovensku a už čítam, aké je to nedemokratické, neliberálne, komunistické a podobne. Nič sa nezmení, len bude častejšie znieť Desmod, Smatanová, Gladiátor. Aj keby, tak nech. Radšej to ako Madonna, Britney Spears a podobne. Keď sa bude púšťať viac slovenských vecí, je šanca, že bude viac slovenských hitov, viac ľudí príde na koncerty slovenských interpretov, tí budú môcť vystupovať v dôstojnejších podmienkach, budú môcť zamestnať viac ľudí.“

Viac domácej tvorby v éteri

Je to podobné, ako keď sa dávajú investičné stimuly našim, a nie cudzím podnikateľom. Kto to nechce počúvať, nech vypne rádio a navolí si vlastný výber v prehrávači, reagoval hudobník a komunálny politik Marián Greksa na správu, že v médiách na Slovensku bude znieť viac pôvodnej hudby.

Podiel slovenskej hudby vo vysielaní súkromných rádii na Slovensku by mal od budúceho roka tvoriť minimálne dvadsať percent a od roku 2017 minimálne dvadsať-päť percent z celkového času hudobnej produkcie za kalendárny mesiac. Túto hranicu navrhuje ministerstvo kultúry v novele zákona o vysielaní a retransmisii, ktorú predložil do pripomienkového konania. V éteri verejnoprávneho rozhlasu pôjde pre každý okruh o minimálne tridsaťpäť percent.

„Slovenská hudba nemá šancu byť vysielaná nikde inde ako v slovenských rádiách. Môžeme ju považovať za určitý druh kultúry a nositeľku kultúrnych hodnôt,“ povedal minister kultúry Marek Madarič s tým, že práve to je legitímny dôvod na to, aby sa MK zaoberalo pomorom vysielania slovenských hudobných diel v rádiách.

Premiér Robert Fico k tomu povedal, že pre neho je to otázka posilňovania slovenskej identity. Verí, že minister Madarič získa pre návrh úplnú podporu aj umeleckej obce, keďže politickú podporu na schválenie zákona má. Legislatívna zmena by sa mala v priebehu mája dostať na rokovanie vlády tak, aby ju v prvom čítaní prerokoval parlament na svojej júrovej schôdzi. Účinnosť má nadobudnúť 1. januára budúceho roka.

Už v minulosti žiadali zvýšenie podielu slovenskej produkcie v rádiách niektorí hudobníci, napríklad Jožo Ráž z Elánu a z Tublatanky Martin Ďurinda cez Iniciatívu za slovenskú hudbu. Ministerstvo vtedy po rokovaní s predstaviteľmi rozhlasových stanic rozhodlo dať priestor vysielateľom, ktorí sa zaviazali vo väčšej miere podporovať slovenskú hudbu. Zlepšenie však nenastalo, v súčasnosti predstavuje v súkromných rádiách v priemere desať percent. MK sa preto odhodlalo na legislatívne riešenie otázky.

Novela má definovať slovenskú hudbu dosť širokospektrálne. Nebude to iba dielo s textom v slovenčine, ale aj také, ktorého aspoň jeden autor a interpret je štátnym občanom SR alebo má trvalý pobyt na našom území. Ak by mali niektoré špecializované rozhlasové stanice problém dosiahnuť stanovené percento, môže ich Rada pre vysielanie a retransmisii oslobodiť od stanovenej povinnosti. Z času vyhradeného slovenským hudobným dielom musí byť aspoň jedna pätina novšia ako dva roky.

Percento domácej hudby je zakotvené aj v iných štátoch EÚ. Pre porovnanie – v Poľsku je to tridsaťtri percent, v Maďarsku tridsaťpäť percent a vo Francúzsku dokonca štyridsať percent.

Robert LANDIS

Dokedy vydrží ilúzia bezplatného zdravotníctva s garanciou zákona? Žilinská nemocnica a dominový efekt

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archiv SNN

Aj vzhľadom na to, čo sa udialo v ostatných týždňoch v nemocničnom zariadení v Žiline, sme o rozhovor požiadali experta na otázky zdravotníctva, podpredsedu SNS MUDr. Štefana ZELNÍKA.

• Ako vnímate stav v slovenskom zdravotníctve vo svetle udalostí v Žilinskej nemocnici?

Zlú situáciu v slovenskom zdravotníctve spôsobuje nedofinancovanie tohto rezortu. Na lepšie pochopenie uvediem niekoľko príkladov, koľko dostáva zdravotníctvo v iných krajinách, kde funguje dobre (Dánsko, Nemecko, Rakúsko) – výdavky na zdravotníctvo na osobu v roku 2012 v amerických dolároch: Dánsko 4 698, Nemecko 4 811, Rakúsko 4 896 a Slovensko – 2 105. Napriek tomu, že zdravotníctvo je podfinancované, zdravotné poisťovne si z toho mála spokojne oddelia pre seba odmenu vo forme zisku (tým, že nezaplatia celú sumu za liečbu tisícov odliečených pacientov a majú zisk). Aj keď zdravotníckym zariadeniam chýbajú peniaze, aj tak niektoré kupujú predraženú techniku, služby... Aj keď je lekárov málo, napriek tomu musia odchádzať do zahraničia, pretože doma šetríme tak, že na ich platy nie sú peniaze.

• V čom vidíte zlyhanie systému?

Zlyháva štátna zdravotná politika. SNS opakovane upozorňovala na nedostatky kreovány rozpočet pre zdravotníctvo. Žilinská nemocnica je jedna z mnohých, ktorá má problémy s dlhmi. Okrem toho tu v minulosti zrušili infekčné, pľúcne, kožné oddelenie, bolo spojené krčné a očné oddelenie, bola redukovaná liečebňa dlhodobých chorých. Sprivatizovalo sa biochemické pracovisko. Zrušením oddelení však ochorenia ani pacienti nezankli. Nielenže sa vytvoril väčší tlak na interné oddelenie, ale pacienti s pľúcnym či infekčným ochorením ležia s ostatnými pacientmi na internom oddelení. V nemocnici boli predané pozemky (vznikli súkromné parkoviská...), dokonca nemocnica predala aj prístupovú cestu

Expert na otázky zdravotníctva MUDr. Štefan ZELNÍK považuje za najväčší problém nedofinancovanosť rezortu.

do svojho areálu (robia sa projekty na vybudovanie novej prístupovej cesty do nemocnice). Nakopenie problémov zapríčinilo, že lekári aj zdravotné sestry začali dávať výpovede. Tým, že sa odvolalo vedenie nemocnice, sa však príčina nevyriešila. Zdravotníctvo potrebuje systémové riešenia a malo by byť pre vládu prioritou. Inak sa podobné situácie budú opakovať aj v iných zdravotníckych zariadeniach.

Nie je nezodpovedné tak ľahko prijímať výpovede odborného personálu?

Áno, súhlasím s vami. Povolanie lekára i zdravotnej sestry je dosť špecifické a hľadať si novú

prácu v okolitých nemocniciach, z ktorých mnohé majú podobné problémy? Áno, v zahraničí by sa zamestnali ihneď. Výpovede preto chápem ako niečo, čo malo zatriasť spoločnosťou – zastavte sa a začnite sa konečne zaoberať stavom zdravotníctva, prestaňte zavádzať, že zdravotné poisťovne všetko preplácajú v plnej úhrade, že máme dostatok liekov, že naša prístrojová technika je dobrou stavu a podmienky pre pacienta sú super. V rezorte zdravotníctva je opak pravdou.

Je v súčasnosti v našom zdravotníctve (a nielen v ňom) kritika nevhodných pomerov takmer profesionálnou samovraždou? Neprípomina to päťdesiate roky?

Cieľom nežnej revolúcie bola zmena systému, kde jednou z požiadaviek bolo, aby krajinu spravovali odborníci. Nech ho nominuje politická strana, ale predsa ak má niekto o niečom rozhodovať, tak mal by mať nielen teoretické, ale najmä dlhoročné praktické skúsenosti s danou problematikou. Niekedy mám pocit, akoby niektorí zodpovední predstavitelia žili izolovane a tak nepočuli (alebo nechceli počuť) námietky, pripomienky, upozornenia. Obyvateľstvu sa predkladá ilúzia bezplatného zdravotníctva s garanciou zákona, len keď sa na tento zákonom garantovaný rozsah majú vyčleniť peniaze, tak priority dostane armáda alebo železnice.

Nech by to bola funkcia akákoľvek, nemalo by to byť o honore, ale o práci. Už som to povedal, ale chcem to zdôrazniť: ak má niekto niečo riadiť, v prvom rade musí mať najmä osobnú dlhoročnú praktickú skúsenosť s danou problematikou, ale nemôže to byť len o ekonomike. V zdravotníctve je to práca s ľuďmi, na jednej strane pacient, na druhej strane zdravotnícky pracovník, a to si

v súčasnosti vyžaduje veľa empatie, zmyslu pre zodpovednosť, hospodárnosť, ale aj ľudskosť, vzájomnú úctu. Nakopené nedostatky v zdravotníctve musí začať urgentne riešiť vláda a NR SR, ale nie ako kozmetické úpravy, ale systémové riešenia.

Nie je vám ľúto, že naši kvalitní lekári a odborne zdatný zdravotný personál aj vzhľadom na takúto „zážitky“ odchádzajú ako lacná pracovná sila do zahraničia?

Áno, pre nezdravé pomery vo vnútri rezortu odchádzajú aj skúsení lekári. Žiaľ, najviac odchádzajú do zahraničia mladí skončení lekári. Zdôrazňujem, neodchádzajú pre lepšie platové podmienky, ale doma ich nikto nechce. Nemocnica nemá na mzdové prostriedky. Pýtam sa, kým chceme nahradit' špecialistov v jednotlivých odborných ambulanciách, teraz ich začína byť nedostatok (preto sú dlhé čakacie lehoty), mnohí sú v dôchodkovom veku. Nahradia ich lekári z nemocníc – a tam zostane kto? To sa necháva ľahkomyselne, však budú nové voľby, nech to urobí nová vláda? Po skončení lekárskej fakulty je lehota na to, aby sa stal lekárom špecialistom, minimálne päť rokov. V zahraničí toto majú vyriešené cez Rezidentský program (existuje už aj u nás, ale len pre praktických lekárov). Lekár po skončení lekárskej fakulty nemôže samostatne diagnostikovať a liečiť pacienta, robí to na lôžkovom oddelení v nemocnici pod dohľadom skúsených starších kolegov (prednostu oddelenia, primára, vedúceho lekára oddelenia). Až po najmenej piatich rokoch robí špecializačnú skúšku a môže sa uplatniť na trhu práce, buď zostane v nemocnici, alebo môže ísť do odbornej ambulancie. Lôžkové zariadenie takéhoto lekára školí (aj napriek tomu, že má svojich lekárov dostatok). Mzda rezidenta je dotovaná a nezaťažuje rozpočet daného zariadenia. U nás počet lekárov v odborných ambulanciách klesá (napriek tomu, že máme tri lekárske fakulty) práve preto, že nemôžu absolvovať predatestačnú prax. Vláda a NR SR sa musia týmto problémom vážne zaoberať a urobiť nápravu vo forme rozšírenia Rezidentského programu aj pre špecialistov v čo najkratšom čase.

O ČOM JE REČ

Ešte predtým než Theodore Dreiser napísal Americkú tragédiu, Sestru Garrie, Jannie Gerhardtovú... zarábala si na chlieb ako novinárka. Pisaval články o zločinoch, narkomanoch, prostitútkach, ale aj o úspešných podnikateľoch.

O Nemcovovej vražde a deviatich hriechoch

Rudolf SLEZÁK

loch, umelcov..., jednoducho ničomu a nikomu nedal pokoj, keď si nacvičoval vstup do veľkého literárneho sveta. Zaujímavé sú aj jeho vlastné príbehy zo života. O mnohom by nás mohli poučiť alebo aspoň vzbudiť našu pozornosť. Dreiser mal totiž nielen talent, ale aj pestrý život.

V čase novinárčenia ho šéfredaktor Gloge Demokrat, najväčších novin v Chicagu, v ktorých Dreiser pracoval, poveril napísať referáty o troch nových inscenáciách kočujúcich divadiel, ktoré mali prísť do Chicaga a mali premiéru v ten istý deň. Navyše mu nakázal, aby zašiel urobiť reportáž

minút. Tak sa stalo, že hlavný denník v Chicagu na druhý deň uverejnil recenzie o všetkých troch inscenáciách, akoby sa autor na nich zúčastnil. Lenže vyšli aj iné noviny a potom ďalšie a ďalšie, ktoré písali, že predstavenia sa nekonali, pretože divadelné spoločnosti neprišli. Povodeň podmyla železničnú trať. Spomínam to iba preto, že práve tento príbeh sa náramne hodí na niektorých súčasných žurnalistov, politikov alebo analytikov. Akoby sa nikto z nich nepoučil z dejín, aj z Dreiserovej veľkej hanby, ktorú utížil, keď si odflákal prácu. Už nikdy nenašiel v sebe odvahu, aby prekročil

prah redakcie, v ktorej dovtedy pracoval. Nezúčastnil sa na predstavení, no predsa o ňom písal, to bol veľký hriech aj za jeho čas, možno väčší, ako je to dnes. Neprípomina vám to tak trochu žurnalistov, analytikov i politikov, ktorí tak presvedčivo píšú a hovoria, že na zastrelení Nemcova sa podieľal Putin? Ešte ani nevychladlo

správa o atentáte vyfakala. Prvé, na čo som si spomenul, boli výstrely v Sarajeve, ktoré ukončili život následníka rakúskeho trónu a jeho manželky. Všetci vieme, čo nasledovalo, akou vitanou zámenkou to bolo na rozpútanie svetovej vojny. Keď sa naši najatí čečenski vrahovia, ešte pár dní sa pro forma pochybovalo. Teraz je okolo Nemcova až nezvyčajné ticho...

Je skutočne až obdivuhodné, s akou ľahkosťou dnes dokážu niektorí ľudia okamžite označiť páchatela, pôvodcu, príčinu, nájsť nevyvrátiteľnú pravdu. Zaujímavú myšlienku na túto tému vyslovil svojho času Ruslan Chasbulatov v Komsomolskej Pravde 10. februára tohto roku. Svojho času jeden z najväčších oponentov B. Jelcína o vraždených konšpiráciách povedal: „Čečenci majú príslovie, že človek, ktorý spáchal zločin, má jeden veľký hriech. Tí však, čo iného človeka bez dôvodov a dôkazov podozrievajú a obviňujú, majú hriechov deväť...“ Príbeh zo života T. Dreisera je iba o ňom a odfláknutej práci. Ak však niekoho obviníme z vraždy alebo z objednávania si vraždy, to už je veľmi vážna vec pred Bohom i pred ľuďmi. Aj keď ide o Putina...

Rakúskym novinárom roka sa stal autor spravodajstva z vojnovnej Ukrajiny

Keď recepčná v Donbase narieka

Dušan D. KERNÝ

Novinárom roka sa v Rakúsku stal spravodajca verejnoprávnej televízie a rozhlasu ORF Christian Wehrschütz. V krízových týždňoch zlomu v Ukrajine, nielen v Kyjeve, ale najmä vo východnej Ukrajine, v Donbase a v Luhansku, odvysielala ORF dovedna dvadsať hodín jeho príspevkov, z toho sedem hodín naživo. Päťdesiatnik Christian Wehrschütz bol v mnohých prípadoch jediným „západným“ spravodajcom na miestach, kde sa bojovalo, bombardovalo. Zabíjalo.

Prešiel s kameramanom všetky miesta kľúčových bojov vo východnej Ukrajine. Ako sám povedal, keď sa po dlhom vypočúvaní, na ktoré ho odviekli z hotela, vrátil späť, recepčná plakala od radosti a dojatia – nikto nerátal s tým, že sa vráti živý. Teraz vydal svoje svedectvo aj knižne. Neúplnými citátmi chceme na knihu upozorniť.

■ PROFESIONÁLNY VÝKON

Pre slovenského diváka je profesionálny výkon rakúskej televízie po prvý raz od apríla roku 1986 aj súčasťou pozoruhodnej skúsenosti. Vtedy v apríli 1986 sme sa dozvedali skutočné fakty o havárii jadrovej elektrárne v ukrajinskom Černobylí a o priamej hrozbe pre naše obyvateľstvo z rakúskej televízie. Vtedajšia ČSTV to v plnej miere zamlčovala.

Teraz sa zasa situácia do značnej miery opakovala. Skutočné fakty v skutočných súvislostiach sme sa dozvedali najprv z rakúskej televízie. Christian Wehrschütz ako prvý hovoril najmä o sociálnom úpadku v Ukrajine a o rastúcej biede, ako aj o sociálnom strachu obyvateľstva. Nebol to preňho výlučne etnický či jazykový konflikt. Vytrvalo, dlhé mesiace bol očitým, bezprostredným svedkom toho, čo sa v Ukrajine dialo. Neváhal informovať aj o náletoch ukrajinského letectva na ciele vo východnej Ukrajine či o ukrajinskom delostreleckom ostreľovaní miest Donbas a Luhansk a o následných obetiach medzi civilným obyvateľstvom. Chronológia podávania údajov sa začína novembrom 2013. Sledoval, ako vývoj prerastal do veľkej medzinárodnej krízy, ako dospel až do dnešného štádia fakticky nového druhu studenej vojny.

Na žiadosť vydavateľa teraz o týchto udalostiach zostavil knihu, pričom sa sústredil najmä na pochoopenie toho, čo sa deje v Ukrajine – v štáte, ktorý sa zjavil na medzinárodnej scéne až po rozpade Sovietskeho zväzu v roku 1991. Predtým ako taký v Európe nejestvoval. Ukrajina ako nezávislý štát nevyužila za dve desaťročia svoj veľký ekonomický potenciál, spochybňovaná bola aj jej národná identita a politické stanoviská a ako ukazuje terajší vývoj, Kyjev sa zasa stal súčasťou hry medzi Východom a Západom, medzi Moskvou, Washingtonom a Bruselom.

■ ROZPOLTENÁ KRAJINA

Pretrvávajúce konflikty v Donecku a v Luhansku, ako aj krehké prímerie len ukazujú, aké hlboké sú problémy tejto rozpolnenej krajiny. Prečo rozpoltená? Ukrajincami a Ukrajine chýba historická osobnosť alebo historická udalosť, ktorá by bola pre obyvateľstvo všetkých častí Ukrajiny spoločná, jednotiacia, ktorá by pôsobila ako zdroj spoločnej ukrajinskej identity.

Wehrschützova kniha sa skladá z dialógov. Hneď prvý rozhovor má názov Stabilita v Európe je nedosiahnuteľná bez Ruska. Partnerkou mu je Nemka Ina Kirsch z bruselskej nevládnej organizácie Za modernú Ukrajinu. Zdôrazňuje, že EÚ nemala nijakú dlhodobú stratégiu voči Ukrajine a hviezdy „oranžovej revolúcie“ spreď desaťročia Timošenková a Juščenko o asociáciu zmluvu s EÚ nemali vôbec záujem.

Pokiaľ ide o koniec roka 2013, hlavným problémom prezidenta Janukoviča bolo, že Ukrajina bola na pokraji bankrotu a Medzinárodný

menový fond podmieňoval poskytnutie pôžičiek stále novými nárokmi. Kládol nové požiadavky na krátenie sociálnych fondov, prepúšťanie väčšieho počtu ľudí, na zvýšenie cien energií, elektriny a plynu a potom na voľný kurz hrivny. To by viedlo k ďalšiemu schudobneniu obyvateľstva. Pre vtedajšiu vládu to bolo neprijateľné. Zvýšenie cien plynu v priemyselnej oblasti Donbas by znamenalo veľké ekonomické straty. Autor poskytuje zaujímavý prehľad faktov o tom, ako sa Európska únia a rokovací tím komisaára Štefana Fuelleho „dopustil veľkých, obrovských chýb...“, ako Európska únia sme sa arrogantne správali voči Rusku – a to sme nemali robiť“.

■ KTO STRIELAL?

Dodnes nie je vyjasnené, kto bol za provokáciami a násilnosťami, ktoré viedli k masovým protestom, boli ich rozbuškou konfliktu. V publikácii sa hovorí aj o „úlohe, veľmi veľkej úlohe štruktúr pána Sorosa, ktoré cielene dopravovali ľudí zo západnej Ukrajiny do Kyjeva...“, netreba si robiť nijaké ilúzie, je dostatok dôkazov, že ľudia na protestoch na Majdane, ako aj na protestoch Antimajdan boli platení, mali riadnu dennú gázu. Ale boli tam aj ľudia, ktorí tvrdili: revolúcia potrebuje mŕtvych – bez mŕtvych nebude nijaká revolúcia. Preto Pravý sektor začal akcie, ale oni nezačali strieľať a ani policajné jednotky Berkut nezačali – bola to „tretia sila“. Nikto nevie, kto tí ostreľovači boli, a možno sa to nikdy nedozvieme, a nám ostal len smútok za vyše stovkou mŕtvych“.

■ MATLOCKOV POHĽAD

Medzi najpozoruhodnejšie rozhovory nielen knihy, ale aj publicistiky

okolo Ukrajiny je dialóg autora s bývalým veľvyslancom USA v Česko-Slovensku a v ZSSR Jackom F. Matlockom pod názvom Jednota Ukrajiny musí byť v prvom rade záležitosťou samotných Ukrajincov. Bývalý diplomat Matlock napríklad rozoberá, ako ruskojazyčný na Ukrajine neznamená proruský: „Ruskojazyčný neznamená, že ľudia chcú nevyhnutne žiť v Rusku. To znamená najmä žiť, chcú žiť vo svete zviazanom s veľkou ruskou kultúrou, ruským jazykom. Chcú mať istotu, že používanie ruského jazyka z nich neurobí občanov druhej triedy. Bolo hlúposťou urobiť z ukrajincov jediný úradný jazyk, lebo to neumožní udržať Ukrajinu dovedna. ... Keď všetko označíme za ruský imperializmus, dokonca aj tam, kde žijú prevažne Rusi, čo sa zrejme týka Krymu, ak to všetko je imperializmus, tak čo je potom právo na sebaurčenie? Sú to len Rusi, ktorí nemajú nijaké právo na sebaurčenie? Tak sa to zrejme zdá Rusom, a nie je to prehnaté,“ konštatuje Matlock a pridáva ďalšie súvislosti: „Podobne je to aj s princípom územnej celistvosti, útokom na Srbsko a uznaním Kosova. USA a spojenci v NATO priamo porušili Záverečný akt z Helsínk, americká invázia do Iraku tiež porušila štandardy medzinárodného práva, Putin využíva tieto precedensy a zachádza ešte ďalej. ... Jednoznačne rozhodne protiruské postoje to nie je rozumná politika. ... Aj Ukrajinci si musia s Ruskom ako susedom vytvoriť znesiteľné vzťahy, prekviatať to nikdy medzi nimi už nebude. ... Treba vytvoriť spolu s inými také veci, ktoré budú pre Rusko prijateľné...“ hovorí o. i. bývalý veľvyslanec USA.

■ POSTOJE EXPONENTOV

V knihe sú rozhovory s dvomi bývalými prezidentmi Ukrajiny. Prvým po vyhlásení nezávislosti bol Leonid Kravčuk. A zasa prvým po „oranžovej revolúcii“ bol Viktor Juščenko. L. Kravčuk zastáva jednoznačný názor, že až terajší Majdan, a nie ten v rokoch 2003/2004, bol naozajstnou revolúciou, ale na vine nie je hnutie Majdan, ale tí vodcovia, ktorí neskoršie vládli v Ukrajine. Kravčuk okrem iného hovorí: „Ani jeden štát, ktorý vstúpil do EÚ, nebol pripravený na hospodársku súťaž. Ukrajina je pre EÚ veľký

trh so 45 miliónmi obyvateľov, keď Poľsko vstúpilo do EÚ, klesla výroba o 15 percent, ale Ukrajina musí vidieť, kde sú Poliáci dnes. Preto už Ukrajina nesmie mať politiku „mosta“ medzi Východom a Západom, musí sa stať plnoprávnym štátom a členom EÚ.“

Pozoruhodnosťou knihy je rozhovor s ukrajinským oligarchom Dmitrom Firtašom, o ktorého vydanie žiadajú USA a v Rakúsku sa zdržuje na mnohomiliónovú kauciu. Podobne výnimkou je prezentácia názorov Borisa Litvinova, člena vedenia prorúskej „Ludovej republiky Doneck“, ideológa tohto hnutia! Teraz je na listine nežiaducich, v EÚ je persona non grata. Podľa neho je „jasné, že Donbas už nebude prináležať k Ukrajine“. Príčiny krízy vidí v celkovom dosahu svetovej krízy od roku 2008 a v poklese životnej úrovne ľudí, kým miestni oligarchovia boli čoraz bohatší.

■ ZEM PROTIKLADOV

Samozrejme že autor a aj vydavateľstvo rozhodne vyhlasujú, že názory v knihe nie sú ich názormi. Ale dávajú priestor aj Nemke, ktorá konvertovala na pravoslávie a je na strane domobrany v Donecku. Jej názory sú v mnohom zhodné s názormi napríklad slovenských podporovateľov referenda o rodine, ide najmä o kresťanské hodnoty, hodnoty rodiny a nedeformovanú výchovu detí. Toto všetko podľa konvertky na Západe zaniká, kým pravoslávna cirkev je naopak zdrojom ochrany hodnot rodiny.

Podobne zaujímavý je rozhovor s Rusom, ktorý bojuje na strane ukrajinských dobrovoľníckych jednotiek. Ako uvádza autor, je veliteľom pravocovo extrémistického bojového útvaru Batalión Donbas. Tomu okrem iného ide najmä o sociálnu spravodlivosť, skoncovanie s nadvládou dvadsiatky oligarchov v Ukrajine, a aj keď hovorí zle po ukrajinsky, považuje prioritné postavenie ukrajincov ako jediného úradného jazyka za prijateľné a celý jazykový problém za umelý. Pre tohto veliteľa sú ruský prezident Putin a bývalý ukrajinský prezident Janukovič jednoducho dvaja zločinci.

Kniha odráža, aké obrovské rozdiely v Ukrajine sú – a zrejme budú dlho pretrvávať.

Grécke poučenie z krízového vývoja pre Slovákov

Nezlyhali Gréci, ale skôr Európska únia

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Jedným s najúspešnejším a najdlhšie trvajúcim blufovaním – „klamaním telom“ – v európskej politike sa dlhodobo zaoberalo Grécko. Vyrástlo na tom niekoľko generácií proeurópskych politikov, po ktorých dnes už takrečeno ani pes neštekne. Ako sa to vlastne týka nás občanov Slovenskej republiky? Grécka dráma – to je strhujúci príbeh ilúzií, intrig a dlhoročného európskeho politického a finančného sebaklamu. Za obeť padla celá krajina a väčšina jej obyvateľstva.

A štát Európskej únie a Severoatlantickej aliancie NATO. Sme svedkami prvého, ale aj možno posledného ľavicového pokusu dať dovedna základné funkcie štátu rozloženého gigantickým dlhom. Grécke dejiny patria k najvýznamnejším svetovým dejinám. Máme o nich najdlhšie súvislé poznanie. Staroveké Grécko položilo základy európskej, ako aj modernej západnej kultúry, politiky, vzdelania, filozofie, umenia, literatúry, divadla či architektúry. Staroveké Grécko sa zeme písne vzťahuje na oblasť súčasného Grécka a aj na oblasti v tom čase osídlené Grékmi – Cyprus, turecké pobrežie Egejského mora, Sicíliu, južné Taliansko a rozptýlené sídla na pobreží dnešného Albánska, Bulharska, Egypta, Francúzska, Líbye, Rumunska, Španielska či Ukrajiny.

■ DNES SÚ INÍ

Lenže dnešní Gréci, práve tak ako ich štát nie sú bezprostredným potomkom starovekých Grékov. Pôvod moderných Grékov bol vždy predmetom sporov. Vo veľkolepej scenérii krajiny a jej pamiatok si to neuvedomujeme. Preto si teda pri-

pomínať, že starí Gréci a tí dnešní sú niekto iní? Isteže, úchvatné sú dejiny boja za nezávislosť i boja proti talianskym a nemeckým okupačným mocnostiam v druhej svetovej vojne a do roku 1949 krvavej občianskej vojny. Mnohé nie je zabudnuté. Kvôli slovenským dejinám by sme mali aj my prejavovať čo najväčší záujem o túto kapitolu gréckych dejín. A mať pre ňu pochopenie!

Po druhej svetovej vojne sa Grécko stalo poľom krvavej vojny. Dostalo sa do mlynice veľmocenských záujmov, dôvodom, prečo USA vyhlásili Trumanovu doktrínu zdržovania komunizmu. Týkala sa nielen Grécka, ale i Turecka. A stalinový systém v ZSSR a titovský systém vo vtedajšej Juhoslávii zasa hodili gréckych komunistov a ľavicu cez palubu. Dodnes žijú v Čechách aj na Slovensku potomkovia tých, ktorí si až u nás zachránili holé životy.

Na rozdiel od predvojnového Česko-Slovenska (1918 – 1939) a rokov 1945 – 1948 v Grécku nejestvoval nijaký demokratický či parlamentný systém. Od roku 1936 bola pri moci vojenská junta. Bolo to po veľkom chosse vyvolanom výme-

nou obyvateľstva a tiež masakrami Grékov. Vyše dva milióny utečencov z Turecka našli po roku 1920 útočisko v Grécku. Tito ľudia hovorili iným gréckym jazykom, podobným starogréckine. Ostatok obyvateľstva rôznymi inými, zjednodušené povedané novogréckymi.

■ ÉRA JUNTY

V Grécku sa však nepodarilo vytvoriť trvalý parlamentný systém ani po skončení krvavej päťročnej občianskej vojny. Trvala od roku 1944 do 1949. Ak prirátame roky druhej svetovej vojny, Grécko zažilo teda na rozdiel od nás desať vojnových rokov. To zanechalo drastické stopy. V roku 1967 sa moci ujala pravocová vojenská junta, tzv. vláda čiernych plukovníkov. Jej úlohou o. i. bolo definitívne skončiť nielen s ľavicou či liberálmi. Rozpustila všetky politické strany a pre politických oponentov zriadila koncentračné tábory. V tom čase Česko-Slovensko najmä vďaka slovenskému pohybu, slovenskej energii smerovalo plnou parou do reformného roku 1968 na čele so Slovákom Alexandrom Dubčekom. Poučenie Slovákov z vývoja v prvej ČSR i v Slovenskej republike

■ DVOJAKÝ METER

Napriek tomu sa Grécko stalo členom EÚ v roku 1981 a o dvadsať rokov neskoršie, v roku 2001, vstúpilo na základe nepravdivých údajov do zóny meny euro.

Prečo sú udalosti aj po takom časovom odstupe zaujímavé? Lebo dnes to okolo Grécka a eura doslova vrie na všetkých frontoch. Pretože nejde iba o povestný dvojitý meter. Európske spoločenstvá a po nich Európska únia po páde vlády čiernych plukovníkov v roku 1974 urobili doslova všetko pre vytvorenie systému im vyhovujúcich politických strán. Masívne, bezbreho podporovali tie strany a politické vrstvy, ktoré jej šli na ruku a ktoré bezbreho zadžovali Grécko a Grékov. EÚ a NATO podporovali systém a udržiavali ho pri živote, aj keď bolo zrejme, že to bude na úkor občanov ostatných štátov Európskej únie.

Kým Slováci boli v šesťdesiatych rokoch motorom významnej európskej zmeny, v Grécku vládol politicko-fašistický režim s koncentračnými tábormi. Kým v poslednom štvrtoročí Slovensko a Slováci znášali a znášajú celú ťarchu zmeny hospodárskeho a sociálneho systému na vlastnom chrbte, grécke politické strany, masívne podporované EÚ a NATO, zlyhali. A s nimi aj dovtedajšia „európska politika“ centrálna EÚ a NATO. Nehovoriac o medzinárodných finančných inštitútoch. Politické strany zanikli, lebo zanikol systém mäkkých podmienok a tučných finančných podpôr pre systém vytvorený s plnou pomocou Bruselu. Tak vlastne pričinením Bruselu vznikla možnosť gréckej ľavice plnej marxistov spravovať štát.

Na posiedke s Boženou FARHATOVOU, Slovenkou žijúcou v Libanone

Slovenská hrdosť v arabskom svete

Božena Farhatová, rod. Popadičová, pochádza z východného Slovenska. Po absolvovaní SVŠ v Snine pokračovala v štúdiách na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde absolvovala aprobáciu slovenský jazyk – ruský jazyk. Od roku 1971 pracovala ako hlásateľka v Československom rozhlasu, v Štúdiu Bratislava. Absolvovala niekoľko stáží v Rádiu Novi Sad ako lektorka slovenčiny, v Rádiu Varna, v Prahe na stanici Hviezda a v štúdiu Košice. V roku 1974 obhájila rigoróznú prácu z problematiky rozhlasovej správy, z jej kompozície a interpretácie a získala doktorát.

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archiv B. F.

• V roku 1985 ste odišli do Libanonu za manželom, ktorý vyštudoval medicínu na LF UK v Bratislave. Aké boli začiatky v cudzine?

Od začiatku som sa angažovala v Asociácii absolventov českých a slovenských škôl, ďalej spolupracovala so slovenským rozhlasom, prispievala najmä do relácie Štúdiá svet, RSI, rádia Viva, do TASR a do novín. S manželom máme tri vysokoškolsky vzdelané deti a najmä v poslednom čase striedavo žijeme v Libanone, v Londýne a na Slovensku.

• Veľmi málo Slovákov domie, že naši krajanovia žijú v početnej komunite aj na ázijskom kontinente. Čo spája týchto krajanov? Aký bol dôvod na ich emigráciu na Blízky východ?

V povedomí Slovákov pretrvávajú predstava, že krajanovia žijú najmä na Dolnej zemi a v zámorí – v Amerike, Kanade a v Austrálii. Keď som v Bratislave na Konferencii Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2007 informovala zástupcov krajanov z celého sveta o slovenskej komunite v Libanone, Sýrii a Jordánsku, vyvolalo to veľké prekvapenie a zároveň i záujem. Nikto predtým netušil, že i na Blízkom východe žije komunita krajanov, ktorí neprestávajú byť Slovámi a ktorí všestranne propagujú dobré meno Slovenska v regióne. Spája ich činnosť a obdivuhodné úsilie pri zachovávaní národných tradícií, jazykového povedomia a zdedených kultúrnych a spoločenských hodnôt, ktoré vstúpajú aj svojim deťom. Väčšina krajaniek prišla do tejto oblasti so svojimi manželmi, ktorí študovali na vysokých školách najmä v bývalom Česko-Slovensku.

• Máte prehľad, koľko našich žien žije v Libanone?

Nie je nás veľa, nie sme početná skupina a pokiaľ ide o Libanon, sme aj zvláštna komunita, ktorá svoje aktivity spája s Asociáciou absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone. Podľa záznamov, ktoré mi poskytol vlni konzul Ivan Kratochvíl v Bejrúte na Veľvyslanectve SR pre Sýriu, Libanon a Jordánsko, je počet krajanov v spomínaných krajinách nasledujúci: Sýria (pred krízou) – 189 osôb, Libanon – 136 osôb, Jordánsko – 82 osôb.

Predpokladá sa, že to môže byť aj trochu väčší počet, údajne sú aj takí, ktorí sa ešte nezaregistrovali. Jedno príslovie na východnom Slovensku hovorí: „Malá hruška, dobrý syr.“ Inými slovami – nie v množstve, ale v kvalite je sila. Libanonské krajanovky – inžinierky, ekonómky, laborantky, lekárnice a iné stredoškolské a vysokoškolské kadre – nielenže sa s verou zapojili do práce, ale sú pritom aj veľmi úspešné. Nielenže samy zvládli úskalia arabského jazyka a svoje deti dokázali naučiť po slovensky, čo je v tunajšom náročnom anglicko-francúzsko-arabskom výchovno-vzdelávacom procese záslužný počin, a s úspechom sa zhostili rodinných povinností v odlišnej mentalite Orientu, ale získali uznanie a rešpekt svojou pracovitou, kultúrnou rozhladenosťou, systémom vo fungovaní rodiny a výchove detí, rešpektovaním domácich tradícií i spoločenskou angažovanosťou.

• Spomínali ste, že viaceré sú členkami Asociácie absolventov českých a slovenských vysokých škôl. Čo znamená členstvo v tejto asociácii?

Vlastne všetky krajanovky sú člen-

Sninčanka Božena Farhatová, rod. Popadičová, aktivizuje Slovenky v arabskom prostredí.

kami Asociácie absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone, podobne ako aj ich manželia a dospelé deti. Činnosť krajaniek je úzko spätá s programom a činnosťou tejto organizácie, veď práve ony ju stmelujú a dávajú jej patričnú spoločenskú prestíž. V poslednom desaťročí sú krajanovky zastúpené aj vo výbere organizácie, čím sa priamo podieľajú na tvorbe programu, na realizácii rôznych akcií, na propagácii mnohých zaujímavých podujatí, ktoré čiastočne pripravujú s Veľvyslanectvom Českej a Slovenskej republiky v Bejrúte. Asociácia absolventov českých a slovenských vysokých škôl patrí medzi najúspešnejšie organizácie podobného druhu v Libanone, o čom svedčí hodnotenie ministerstva vnútra. Eviduje päťsto členov a oficiálne povolenie na činnosť dostala v roku 1993, aj keď už od začiatku osemdesiatych rokov v Bejrúte pracovala aktívna skupina absolventov, ktorí všestranne propagovali krajinu, v ktorých vyštudovali. Títo lekári, inžinieri, technici zastávajú v ekonomickom a spoločenskom živote Libanonu vysoké posty, pracujú na ministerstvách, vysokých školách, v energetike, v spojkoch, v poľnohospodárskych firmách, v zastupiteľských orgánoch a v politickom živote krajiny. Okrem toho, že šíria dobré meno nášho školstva, sú aj aktívnymi propagátormi Slovenska a slovenskej kultúry.

• Výbor Asociácie každý rok pripravuje niekoľko profilových podujatí. Priblížte ich.

Program je bohatý a rôznorodý. Veľkej obľube sa tešia vianočné večierky, na ktoré každoročne pride aj tristo záujemcov. Sú to naozaj česko-slovenské Vianoce so všetkým, čo k tomu patrí – výzdobou počnúc, pohostením, programom a hudbou končiac. Úsilie krajaniek a výboru oceňujú najmä rodiny a priatelia. Medzi profilové podujatia patrí už viac rokov aj tzv. Takrím, na ktorom sú odmeňovaní zaslúžilí členovia. Diplomy preberajú z rúk predstaviteľov oboch veľvyslanectiev a zástupcu Ministerstva vnútra Libanonu. Podujatie je spájané s propagáciou kultúry a školstva oboch krajín a profesijných úspechov odmeňovaných absolventov. Veľmi úspešné boli aj mnohé semináre. Spomeniem

na týchto podujatiach nikdy nie je núdza.

• V akom duchu naše krajanovky vychovávajú svojich potomkov?

Ako členka výboru a ako bývalá hlásateľka som mala milú povinnosť – podieľať sa na príprave kultúrneho programu a moderovania niekoľkých vianočných večierok. Spolu s krajanovkami sme si dali záležať na tom, aby to bol ozajstný vianočný sviatok aj s vôňou ihličia, so stromčekom a s medovníčkami, makovými a orechovými koláčmi, koledami i celkovou atmosférou pripomínajúcou domov. A keď to robíme na večierku pre tristo hostí, viete si predstaviť, ako vyzerajú naše domácnosti na Vianoce. Naše deti sa už počas Adventu tešia na ich príchod, na rituálny štedrovečerný stôl, na to, ako libanonská rodina i známi obdivujú naše tradície, bohaté pohostenie a jedinečné zvyky, ktoré sa usilujeme aj tu, ďaleko od domova dodržiavať. Naše deti vyrástli so slovenskými rozprávkami na dobrú noc, spoznávali krásu riekaniak, učili sa správne tvoriť slovenské vety, spoznávali zemepisné a historické zaujímavosti Slovenska, mnohé absolvovali kurzy slovenského jazyka v Modre-Harmónii. Slovensko je pre ne druhým domovom, o ktorom s veľkou pýchou rozprávajú svojim spolužiakom a známym v arabskom svete.

• Ako vznikalo vaše spojenie s Asociáciou, čo vás k nej priviedlo?

Členkou Asociácie absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone som prakticky od jej oficiálneho založenia v roku 1993. Máloltrná Slovenka (až na výnimky) sa nezapojila do jej činnosti. Šesť rokov som bola členkou výboru, mala som v náplni kultúrny program a kontakty so zahraničím. Svoje pôsobenie v organizácii som využila na to, aby som prostredníctvom Slovenského rozhlasu, zahraničného vysielania RSI, TASR, Rádia Viva, časopisu Slovenka a iných médií informovala slovenskú verejnosť o našich kultúrnych a spoločenských podujatiach, ktoré boli zároveň propagáciou Slovenska v tomto regióne. Ako členka výboru som bola spoluautorkou myšlienky – s bývalým veľvyslancom SR v Damasku O. Hlaváčkom – o spolupráci s krajanovkami v Sýrii a Jordánsku,

neraz som mala možnosť pre-svedčiť sa, že iba človek, ktorý si ctí tradície a kultúrne hodnoty svojho národa, môže mať dobrý vzťah ku kultúre a k tradíciám iného národa. A iba tolerantný človek sa ľahšie prispôbi životu v tej-ktorej krajine. O Libanone sa hovorí, že je mostom medzi Orientom a Európou. Je to moslimsko-kresťanská krajina s bohatou históriou a nepokojnou súčasnosťou. Pokiaľ ide o kultúru, výrazne ovplyvnenú Francúzmi, a „inú“ alebo „inakšiu“ mentalitu Libanončanov, Slovenky si trochu dlhšie zvykali práve na tú mentalitu. Libanončania sú veľmi bezprostrední, priateľskí, prehnane hrdí na svoj pôvod, štedrý a pohostinný až do takej miery, že vás budú stále pozývať na spoločenské body a večere, že vás budú často navštevovať, že prídu na návštevu aj o desiatej večer... Na toto mnohé krajanovky, najmä tie z mesta, neboli zvyknuté. Zato sa im podarilo vniešť do libanonskej rodiny slovenskú poriadkumilovnosť, precíznosť, presnosť, pevný systém vo výchove detí, vzťah k prírode a životnému prostrediu a už spomínanú spoločenskú angažovanosť. Aj prostredníctvom niekoľkých výstav slovenského ľudového umenia, tradícií, zručností krajaniek, mnohých spoločenských akcií, prostredníctvom spolupráce s domácimi organizáciami žien a s inými kultúrnymi spolkami v Libanone široká libanonská verejnosť o Slovensku vie. A čo si osvojili naše krajanovky v tejto krajine, resp. čo si najviac cenia u Libanoniek? Predovšetkým ich priateľský a nekonzilantný vzťah k cudzincom, ich silné rodinné zázemie, obdivuhodnú úctu k matke, ich žičlivosť a príslovečnú hrdosť.

Libanončan nikdy nezaprie svoj pôvod. Aj tých dvanásť miliónov Libanončanov, roztrúsených po celom svete, zostáva Libanončanmi, sú hrdí na svoju krajinu, na toľkokrát zruinovaný a znovu prosperujúci Bejrút, na svoj národný symbol – majestátny céder.

• A na záver tak trochu hypoteticky – niektorí krajanovia zakladajú v iných štátoch dcérske ustanovizne Matice slovenskej a ich odbory. Viete si predstaviť, že aj v Libanone by vznikol Miestny odbor Matice slovenskej? Bol by on medzi našimi krajanovkami záujem?

Možno by som si to vedela predstaviť pri väčšej komunite, ale najmä

Aj v ďalekej cudzine si možno pripraviť slovenské dobroty. Pani Farhatová prvá zľava...

Výstavy boli spojené s kvízom pre žiakov stredných škôl – čo vieš o Slovensku, čo vieš o Česku. Výbor sa angažoval pri výsadbe ohrozeného cédra a v rámci akcie Za zelený Libanon sme prispeli desiatkami stromov, ktoré sa vysadili v južnom Libanone. Krajanovky zorganizovali niekoľko veľmi populárnych a úspešných stretnutí s libanonskými ženami, ktoré učili piecť slovenské zákusky a koláče. Libanončanky s uznaním hodnotia šikovnosť našich žien. To bolo iba niekoľko podujatí z programu Asociácie a aktivít krajaniek. Vie o nich široká libanonská verejnosť a o účasť

neskôr so slovenskou komunitou na Cypre. Stretnutia v Damasku, v Homse a Limase potvrdili, že Slovenky chcú aj touto cestou upevňovať krajanovské vzťahy a zároveň svojimi podujatiami oboznamovať verejnosť na Blízkom východe so Slovenskom, s jeho kultúrou, históriou a so súčasnosťou.

• Slovenky v Libanone sa stretávajú na ázijskom kontinente s úplne odlišnou kultúrou i mentalitou ľudí. Čo ste sa z našej kultúry pokúsili preniesť do života Libanončanov a čo práve naopak si osvojili naše krajanovky?

pri väčšom počte mladých ľudí a za predpokladu, že by miestna ustanovizeň MS nebola len libanonskou záležitosťou, ale skôr organizáciou združujúcou aj krajanov zo Sýrie a z Jordánska. Bohužiaľ vieme, aká je momentálne nebezpečná a ničivá vojna v Sýrii – s miliónmi utečencov, medzi ktorých patrí aj väčšina sýrskych krajaniek. Ťažko predpovedať, že mier v tejto nepokojnej oblasti je už na obzore. Aj vzhľadom na túto situáciu, ktorá sa bezprostredne dotýka aj Libanonu a Jordánska, je dosť ťažké dať optimistickú predpoveď či pozitívnu odpoveď na túto otázku.

Storočnica Arménov – pravda obeťou spojeneckej politiky Štyridsať dní, ktoré priniesli arménsku noc

Dušan D. KERNÝ – Foto: zdroj internet

Jedným z výnimočných dátumov roka 2015 je nesporne storočnica masakry tisícov príslušníkov najstaršieho kresťanského národa na svete – arménskeho. Dodnes sa vedú o tom prudké spory. Je to citlivá politická téma aj v medzinárodných vzťahoch. Týka sa dvoch významných štátov – Arménskej republiky, jedného z ekonomicky najpostihnutejších štátov na Kaukaze a zároveň člena Východného partnerstva, prípravného programu Európskej únie, a Tureckej republiky, člena Severoatlantickej aliancie NATO, výraznej regionálnej mocnosti a štátu, s ktorým od roku 1964 vedie, či skôr naťahuje Európska únia, Brusel, rokovania o vstupe do európskeho spoločenstva.

V tomto roku sa v mnohých krajinách sveta pripomína utrpenie Arménov.

Kľúčový spor aj po sto rokoch spočíva v podstate v tom, že Arménsko sa vytrvalo usiluje o uznanie masového vyvražďovania za genocídu, teda nepremlčateľný zločin proti ľudskosti. Turecko napriek ústretovosti voči skúmaniu komisie historikov, ktorým poskytlo už vyše milióna archívnych aktov, neuznáva arménske tvrdenia. Tvrdí, že to bola vojnová vynútená deportácia. Aj po sto rokoch je téma vrcholne výbušná tak medzinárodne, ako aj v domácej tureckej politike. Slovenská republika vyhlásením parlamentu v roku 2004 uznala, ako jeden z mála štátov Európskej únie, vyvražďovanie Arménov v čase prvej svetovej vojny za genocídu. Na rozdiel od Nemecka, ktoré tak neurobilo. Ale zasa v súlade s Francúzskom, ktoré tak urobilo.

Je celkom zrejme, že arménskym úsilím je v roku storočnice začiatok masového vyvražďovania arménskeho obyvateľstva v roku 1915 na území vtedajšej Osmanskej ríše dosiahnuť čo najširšie medzinárodné uznanie týchto skutkov ako genocídy. A naopak, záujem tureckej vlády je čo najväčšmi vyhnúť sa takémuto označeniu. Je celkom zrejme, že turecká vláda a prezident Erdogan nemôžu mať nijaký záujem, aby sa téma systematického vyvražďovania na území dnešného Turecka stala prvoradou, aby sa hovorilo o podrobnostiach toho, ako si počínali Mladoturci a ich strana Jednota a pokrok. Teda tých síl, ktoré boli pri vzniku Tureckej republiky a jej sekulárnej podoby, akú si udržuje doteraz.

■ BIBLICKÝ ARARAT

Turecká republika dosiahla – ako jediný štát – pri rokovaniach po prvej svetovej vojne zmenu rozhodnutia medzinárodného spoločenstva víťazných mocností a jej hranice sa výrazne posunuli tam, kde sú na Kaukaze aj dnes. Až v roku 1923 zmluvou v Lausanne získalo Turecko územnú suverenitu a hranice, ako ich poznáme v súčasnosti. Teda získalo na východe tú značnú časť Anatólie, ktorú predchádzajúcou zmluvou so Sévres z roku 1920 pričlenili k Arménsku. Turecko sa totiž po rozpade Osmanskej ríše ako porazený štát vzdalo zmluvou v Sévres v roku 1920 všetkým netureckým oblastiam Osmanskej ríše. Toto Mladoturci vedení Kemalom Atatürkcom, zakladateľom Tureckej republiky, nikdy neprijali. Zmenila sa aj medzinárodná situácia a rozloženie síl,

v Rusku nastúpila vláda bolševikov. Po troch rokoch, v roku 1923, si Turci na čele s mimoriadne schopným vyjednávačom Ismetom Inönü vydobyli zmluvou v Lausanne to územie, ktoré im patrí dodnes. Arménsko tak stratilo biblickú horu Ararat, kde údajne pristál Noe so svojou archou. Dnes je Ararat, ktorý je stále národným arménskym symbolom, tureckým územím.

Vtedy, ako napokon aj dnes pri všetkom, bol dôležitý medzinárodný faktor, samozrejme ruský, postavenie jednotlivých štátov v oblasti Čierneho mora. V rokoch prvej svetovej vojny najväčším a najdôležitejším spojencom Osmanskej ríše bola Nemecká ríša. V rokoch vojny malo Nemecko a jeho cisár Wilhelm jediný záujem, aby bolo vojenské ťaženie víťazné a aby sa zabránilo Rusku ovládnuť či mať vplyv na Bosporskú úžinu, teda prepojenie medzi Čiernym a Stredozemným morom. Nemeckí dôstojníci cvičili turecké jednotky, boli ich inštruktormi, zbrane a výzbroj boli nemecké. Stavala sa významná Bagdadská železnica, ktorá by prepojila stred Európy, teda Berlín so stredom vtedajšieho Blízkeho a Stredného východu – Bagdadom. Mala mimoriadny strategický význam. Posilňovala zasa nemecké postavenie najmä voči Britom a Francúzom. Jej trasa cez Turecko sa stavala s nutečným nasadením tisícov arménskych robotníkov – budovali železnicu, z ktorej nemeckí investori a inžinieri profitovali aj zásluhou úsilia arménskych robotníkov. A po tejto železnici potom tých istých arménskych robotníkov vyvážali do nehostinných oblastí na pochody smrti. Je to len jeden z otrasných vojnových príbehov.

■ ÚLOHA NEMECKA

Aký bol vlastne nemecký zástoj v týchto dejinných udalostiach? Keďže nemeckí odborníci a nemeckí dôstojníci boli vlastne pri všetkom, treba zodpovedať, o čom všetkom vedeli a ako sa správali? Tieto dve otázky sa rozhodli riešiť nemeckí autori. Rolf Hofsfeld napísal a vydal knihu o. i. so zámerom, aby sa o prvom masovom vyvražďovaní vedelo. Podľa rôznych údajov mu padlo za obeť až jeden a pol milióna ľudí. Hofsfeld chce dosiahnuť čo najširšiu vedomosť o tomto fakte, lebo na rozdiel od hrôz holokaustu sa o tom nielen nevie, ale nie je ani súčasťou všeobecného poznania.

Podľa druhého autora, spravodajcu nemeckého denníka TAZ v Istanbuli Corneliusa Janzena, Nemci sa priamo nepodieľali a ani nepodnecovali ťaženie proti arménskemu obyvateľstvu v Osmanskej ríši. Ale bez ich pomoci by sa nikdy nedalo uskutočniť. Inými slovami uskutočnilo sa vlastne pod nemeckou ochranou.

Nemecký cisár už v roku 1909 konal v duchu záujmov najdôležitejšieho nemeckého partnera – Turecka. Turecké záujmy boli preňho, pre oficiálny Berlín, prvoradé už pred vojnou. Tým väčšmi po vypuknutí prvej svetovej vojny v lete roku 1914 a v čase vojny samotnej. Nemci sa riadili zásadne cisárovým vyhlásením, že ho Arméni nezaujímajú. Špička nemeckej ríše, nemecká vláda, vedela veľmi dobre, čo sa deje z depeš svojich diplomatov. Už v decembri 1915 diplomatické depeše obsahovali informácie, že „Turecku ide o zničenie Arménov, o to, aby bolo Turecko etnicky čisté. Nemecký veľvyslanec sa riadil pokynom podporovať za každých okolností až do konca vojny Turecko, aj keby mali zahynúť všetci Arméni. Tvrdia to v najnovších publikáciách nemeckí autori pri príležitosti storočnice. Podľa nich išlo o pomáhanie zločinu (Beihilfe zum Völkermord). Tak napokon aj znie názov knihy Jürgena Gottschlicha. Podľa neho vo východnej Anatólii, teda na území, ktoré Lausanská zmluva v roku 1923 priznala Turecku, Arméni tvorili desať percent obyvateľstva. Vtedajšia turecká vláda si dala za cieľ z mnohonárodnostného štátu vytvoriť homogénny turecký štát – a najpočetnejšie nemuslimské obyvateľstvo, okrem Grékov, boli práve kresťanskí Arméni.

■ KRVAVÉ UDALOSTI

Nemecký vplyv bol veľký, vysokí nemeckí dôstojníci boli na najdôležitejších miestach osmanského generálneho štábu a mali tam aj veľkú rozhodovaciu právomoc. Dokonca aj náčelník generálneho štábu bol Nemec. Osmanská ríša mala šesť armádnych zoskupení, dvom z nich velili priamo nemeckí generáli. Nemecký autor J. Gottschlich zastáva názor, ktorý sa podľa neho zhoduje takmer so všetkými netureckými historikmi – bez nemecko-tureckého spojenectva v prvej svetovej vojne by sa genocída Arménom nebola udiala. Podľa neho „rasistické postoje niektorých pruských dôstojníkov voči Arménom sú takmer zhodné s tým

slovníkom, ktorý neskoršie používali nacisti voči Židom“.

Spúšťačom krvavých udalostí bola drvivá porážka osmanských vojsk vo vojne proti Rusom na Kaukaze v zime roku 1914. Skutočnou príčinou bola zima, hlad, zlé zásobovanie vojsk, ale aby sa zakryla porážka, obetný baránok sa hľadal, a aj našiel v tom, že zradili arménski príslušníci tureckých vojsk a prebehli na ruskú stranu. Tým sa začali pogromy na Arménov v Istanbuli a v iných mestách, státisíce Arménov bezohľadne poslali doslova na pochody smrti. Dlhé desaťročia sa to zdôvodňovalo vynútenými bezpečnostnými opatreniami a deportáciami v čase vojny. Až vlni po prvý raz vrcholný predstaviteľ Tureckej republiky vyslovil sústrasť vnukom tých, čo zahynuli. Bol to prvý takýto krok. Krvavé udalosti z rokov 1915 a 1916 pripravili o život vyše milión Arménov, ktorí sú doteraz stredobodom národnej pamäti. Bola to katastrofa – v arménčine Aghet.

Možno viac ako vecné konštatovania historikov nám povie pripomienka toho, čo sa stalo s náhrobnými kameňmi arménskych cintorínov. Mnohí si iste pamätajú na dramatické obzery masových demonstrácií v tureckom Istanbuli na námestí a v okolí parku Gezi v roku 2013. Kamenná dlažba námestia a chodníky okolitej štvrte sú vydláždené náhrobnými kameňmi z vyše osemdesiatštyrihrobového starého cintorína Arménov žijúcich v Osmanskej ríši. Inými slovami uskutočnilo sa zároveň s chrámom. Obrovské pohrebisko vyvlastnili po tom, keď sa deportáciou arménskych vzdelancov začalo 11. apríla 1915 to, čo nakoniec vyvrcholilo masovým vyvražďovaním. Pre tých, čo poznajú tento príbeh, akoby v masových demonstráciách roku 2013 – proteste, ktorý sa šírilo do celého Turecka, bol aj hlas tých kameňov, hlas tých mŕtvych a dejín, ktoré nemožno zamlčať, alebo nemožno na ne zabúdať.

■ HISTORICKÁ KNIHA

Hovorí o nových knihách vydaných v nemečine pri príležitosti storočnice prenasledovania, deportácií, násilia v koncentračných táboroch, pochodov smrti do púšte, masakrov, vyvražďovania Arménov má osobitný podtext. Nebol to nikto iný iba literát, čo urobil tento príbeh hrôzy svetoznámy. Franz Werfel, česko-rakúsky spisovateľ, bol v rokoch prvej svetovej vojny kapralom, desiatnikom u spojárov c. k. armády na ruskom fronte. Neskoršie aj s básnikom Máriou Reinerom Rilkeom či Robertom Musilom, pracovníkom vojenského úradu propagandy, všetci traja vstúpili do dejín európskej a svetovej literatúry, ale nikto nie tak ako Werfel s príbehom Štyridsať dní Musa Dagh, na ktorý mu dala konečný impulz cesta po Palestíne a Sýrii po vojne – a kde videl nesmiernu biedu a utrpenie arménskych utečencov a ich detí. Napísal príbeh malej skupiny Arménov, ako sa bránia na hore Musa Dagh (Mojžišovej hory). Keď ho v roku 1933 uverejnil, popri spisovateľskom renomé sa zaslúžil o to, že sa opisované udalosti nielenže stali všeobecne známymi, ale boli uznané ako historické fakty. V čase, keď kniha vyšla, bol však obvinený zo šírenia výmyslov o údajných tureckých násilnostiach na Arménoch. V Nemecku aj v Turecku ju vzápätí zakázali. V Nemecku bol pri moci Adolf Hitler, v Turecku bol na čele vlády Ismet Inönü. V Arménsku a pre Arménov sa stal Werfel priam národným hrdinom. Udalosť, ktorá dala vzniknúť ojedinelému historickému románu, v skutočnosti trvala päťdesiat tri dni. No Werfel so štyridsiatimi dňami naznačuje biblické súvislosti. Štyridsať dní a noc trvala potopa, štyridsať dní bol Mojžiš na hore Sinaj. Práve toto zjavné biblické poslanstvo nie je len silou historického románu, ale aj príbehu z dejín národa, ktorý je najstarším kresťanským národom na svete a jeho písmo odkazuje na prameň z piateho storočia...

POZNÁMKA

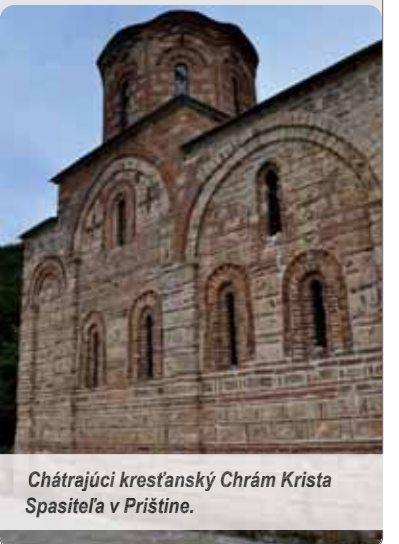
Neďaleko centra Prištiny, v juhosrbskej provincii Kosovo a Metohija, čnie do výšky zlatý kríž nad kupolou nedokončeného pravoslávneho zborového Chrámu Krista Spasiteľa. Jeho neutesený, spustnutý vzhľad je ako memento na časy, keď v Prištine žilo štyridsaťtisíc Srbov. Pohľad na zlatý kríž oproti nebu páli nových držiteľov moci v Prištine ako zlé svedomie. Bolo by však naivné čakať u bývalých prívržencov UČK čosi také ako svedomie, ich páli iné – každá stopa niekdajšej prítomnosti Srbov pripomínajúca, komu Kosovo ukradli.

Symbol netolerantnosti

Výstavba chrámu sa začala v roku 1990. Po vypuknutí konfliktu v Kosove v roku 1998 výstavbu prerušili. Po stiahnutí sa juhoslovanskej armády a úteku domáceho srbského obyvateľstva bol chrám ponechaný napospas novým pánom Kosova, ktorí začali so systematickým ničením všetko srbského. Napodiv objekt vydržal niekoľko pokusov o likvidáciu. Úspešný nebol dokonca ani pokus vyhodit ho do vzduchu pomocou výbušnín. Keď sa ho nepodarilo zničiť, tak si povedali, že ho aspoň znesvätia, a tak ponížia nenávidených nepriateľov. V chráme istý čas prevádzkovali verejné toalety, neskôr ho prenechali bezdomovcom, ktorí v ňom sídli prakticky dodnes.

Po divokých prvých rokoch okupácie sa systém ako-tak zastabilizoval a prišli na rad „legálne“ riešenia odstránenia chrámu. Podľa srbských médií v roku 2012 založila Prištinská univerzita Srbskú pravoslávnu cirkev za údajné uzurpovanie pozemku, na ktorom stojí chrám. Kosovský minister pre priestorové plánovanie Dardan Gashi vyhlásil, že chrám treba ako „nelegálnu“ stavbu zbúrať. Objavili sa aj nápady pretvoriť chrám na múzeum utrpenia kosovských Albáncov. Hashim Thaçi ho označil za hroznú dielu a Miloševićov pamätník. Srbská pravoslávna cirkev v reakcii na tento výrok pripomenula, že falošné označenie „Miloševićových“ pamätníkov v minulosti viedlo k zničeniu sto päťdesiatich pravoslávnych chrámov v Kosove, pričom mnohé pochádzali z raného stredoveku. Najnovšie sa opäť objavili správy o tom, že chrám ako „nelegálna“ stavba opäť hrozí likvidácia.

Takto teda vyzerá v praxi budovanie tolerantného multietnického Kosova. Ako napísal hlavný redaktor srbského portálu anti-censura, tento chrám je symbolom tragického stavu náboženských a ľudských práv v Kosove. A čo Západ, bude sa naďalej prizerať likvidácii srbskej duchovnej kultúry?

Chátrajúci kresťanský Chrám Krista Spasiteľa v Prištine.

GLOSA

Barbarské ničenie pokladov ľudstva na území bývalej Mezopotámie – dnes prevažne Iraku – je bežnou súčasťou denného spravodajstva. Tu kladivami ničia vzácne fresky, tam buldozermi zrovnávajú so zemou stavby, ktoré prežili tisíce rokov a pripomínajú nám jednu z najstarších kultúr sveta. Zaznamenáme, vzdychneme a „ide sa ďalej“. Lenže to už naozaj nestačí. Ničenie symbolov civilizácií a kultúr je prítomné už aj v Európe. Iba jeden z mnohých príkladov – vo Francúzsku bol zhanobný ďalší cintorín, zničené boli najmä kríže. Páchateľ vážne poškodil asi osemdesiat hrobov.

Aj nás sa to týka

Francúzsky prezident Francois Hollande rozhodne odsúdil tento vandalský čin. Upozornil, že podobné činy sú útokom na hodnoty republiky. Z Holandského poverenia do regiónu vystavoval minister vnútra Bernard Cazeneuve. Aj tento čin mal pravdepodobne náboženský či rasový motív.

Spolu s Holandom vandalský čin odsúdil aj predseda Národného zhromaždenia Claude Bartolone, ktorý ho označil za neprijateľný, lebo „mŕtvym sme povinní preukazovať úctu“. Ministerka pre bytovú politiku Sylvia Pinelová vyhlásila, že je pobúrená, a uviedla, že v myšlienkach je s poškodenými rodinami. K rozsiahlemu zhanobeniu cintorína došlo aj vo februári tohto roku v obci Saint-Laurent-de-la-Cabrerisse v departemente Aude.

Pápež František nedávno odsúdil náboženský fundamentalizmus. Pripomenul, že ide o „deviantné formy náboženstva“, ktoré využívajú Boha iba ako zámienku na masové ničenie a vraždenie iných kultúr a celých civilizácií. Pápež pred vatikánskymi veľvyslancami zároveň vyzval na jedomyseľnú reakciu medzinárodného spoločenstva s cieľom ukončiť tento „fundamentalistický terorizmus“. Apeloval najmä na moslimských lídrov, aby odsúdili extrémistické interpretácie ich viery, ktoré sa usilujú ospravedlniť takéto násilie.

Vatikán podporuje použitie sily na zastavenie militantov Islamského štátu, ktorí podnikajú útoky proti kresťanom a iným menšinám nielen na Blízkom východe, ak sa nenájde politické riešenie tohto problému. V rozhovore pre webovú stránku Cruxnow.com, ktoré citovala stanica BBC, to uviedol arcibiskup Silvano Tomasi, vysoko postavený vatikánsky diplomat pri OSN v Ženeve. Džihadisti podľa neho páchajú „genocídu“ a musia byť zastavení.

„Potrebujeme koordinovanú a dobre premyslenú koalíciu, ktorá spraví všetko pre politické riešenie bez násilia. Ak to však nebude možné, potom bude nevyhnutné pristúpiť k použitiu sily,“ povedal Tomasi o riešení otázky Islamského štátu. „Musíme zastaviť túto genocídu. Inak si v budúcnosti budeme vyčítat, že sme dovolili takúto strašnú tragédiu. Kresťania, jezidi, šiiti, sunniti, alaviti – všetko sú to ľudské bytosti, ktorých práva treba chrániť,“ dodal arcibiskup.

Ivan BROŽÍK

Skôr ako príliv cudzincov začne omývať aj brehy nášho Slovenska Hrozba islamizácie Európy je znepokojujúca

Ján ČOMAJ – Foto: internet

Podľa svetovej rozvojovej organizácie Oxfam sa majetková nerovnosť na našej planéte zvýšila už natoľko, že v roku 2016 bude jedno percento ľudí vlastniť väčší majetok ako zvyšných deväťdesiatdeväť percent, pričom aj vo vnútri týchto skupín sú priepastné rozdiely. Pritom jedna miliarda ľudí musí žiť a vychovávať svoje deti z menšieho príjmu ako euro na deň. To je až neskutočná predstava. Aj tu treba hľadať príčiny terorizmu.

Novodobý terorizmus má dlhú históriu a dnes už aj milióny mŕtvych – obeť náloží, samovražedných detonácií, strelby, bombardovania, chemických útokov, masových popráv od Afrického rohu, cez neutíchajúcu občiansku vojnu v Sýrii s miliónmi úbohých utečencov, rozmlátený Irak, Afganistan s tridsať rokov trvajúcou vojnou... Mala niekoľko kapitol, podôb i motívov, dvoch odlišných „záchrancov“ krajiny, raz Rusov s obrovskou armádou Sovietskeho zväzu, druhý raz USA a NATO, ale iba jedného víťaza – utrpenie.

■ IRAK AKO NÁLOŽ

Veľkým impulzom akcelerácie islamského terorizmu bola okupácia Iraku. Hlboko zasiahla do vnútra islamského sveta aj tým, že narušila krehké vzťahy sunnitov a šiitov, zničila moslimské svätyne, destabilizovala celý región a znásobila počet mudžahedínov. Agressia v Iraku, navyše na vymyslenom dôvode o utajenej výrobe a skladoch zbraní hromadného ničenia, je verným obrazom toho, čo spôsobuje bigotné vyznávanie božstiev sily a petroleja. Po rokoch bojov sa ukázalo, že v Afganistane aj v Iraku vojská NATO musia zostať. Miestni politici a vlastná armáda situáciu nezvládnu. Pre Afgancov i pre Iračanov to však budú len cudzie vojská. A cudzie vojská sa vždy pociťujú ako okupanti. Odpor voči nim nebude mať konca.

Hrozné je poznanie, že za veľké krvavé nepokoje, za ich vzbĺknutie, rozduchanie a akceleráciu môžu práve mocnosti – a menovite veľmoc číslo jeden. Bola v pozadí udalostí, ktoré svetová tlač nazvala Arabská jar. Svet ju cítil vo všetkom, čo sa dialo v Egypte. Očividnejšie v Líbyi. Kaddáfí sa po rokoch umiernil, zdalo sa, že dokonca prestal prikrmovať terorizmus, dokázal upokojiť vnútropolitickú hladinu a mať pozitívny vplyv na susedov. Ľudia si tu žili relatívne slušne, mali zadarmo školstvo, zdravotné a sociálne služby, lacné nájomné, ceny benzínu a energií boli symbolické a pre verejnú správu, zdravotnícke, sociálne a záchranné služby boli dokonca zadarmo, kmene a náboženské skupiny nemali možnosť vyvolávať strety, z obrovských ziskov, ktoré tá lepkavá masťná tekutina štátu prinášala, mohli si politickí pohlavári žiť ako v raji a bežní občania vysoko nad priemerom Afriky. Stačila iskra – a explózia bola na svete. Dnes je z Líbye rozvrátená krajina, v ktorej panuje smrť, zákon krvavej odplaty a neuveriteľný chaos. Nijaké poučenie. Vidáme to v priamom prenose.

■ DESIVÁ PERSPEKTÍVA

Posledné teroristické vraždenia v západoeurópskych mestách vystrašili celý náš kontinent. Napriek zvýšenej ostražitosti tajných služieb, polície a armády nik nemôže vylúčiť, že sa tragédia opäť neprehodí – a možno aj v dotyku s nami. Moslimských prisťahovalcov je vo veľkej časti Európy masa, možno už dvanásť miliónov, možno ešte viac, a nik nevie, koľkí z nich sú už zapojení v teroristických bunkách, mnohí dokonca vycvičení v táboroch veľkých moslimských teroristických organizácií. Najväčšou hrozbou pre Európu je však približne päťtisíc dobrovoľníkov v radoch bojovníkov „Islamského štátu“, pochádzajúcich z Európy. Mladí muži, ktorí sa na našom kontinente narodili a fanatizmus ich viedol do boja za „svätú vec“ ďaleko od pohodlia európskych miest, nepoznajú zľutovania, sa vra-

Mladý demonstrant proti šíreniu islamu.

tia. Tých sa potom naozaj treba báť. Poznajú európske pomery, hovoria po anglicky alebo po francúzsky, nemecky, holandsky, švédsky, taliansky, vedia sa v európskom prostredí pohybovať, majú tu svojich obdivovateľov v radoch moslimských tínedžerov a budú mať krvou zaliate oči.

■ ISLAMSKÝ BIRMINGHAM

Nedávno istá tlačová agentúra priniesla reportáž z britského Birminghamu. Mesto má vyše milión obyvateľov, z toho päťstosemdesiatšesťtisíc (asi päťdesiatpäť percent) má britský pôvod, teda sú to rodení Angličania, Škóti, Íri a Walesania, asi dvestotisíc obyvateľov pochádza z iných, prevažne európskych krajín a dvadsaťdva percent obyvateľov

z roku 2012 aj porušením ľudských práv) – v moslimskej štvrti mesta sa ženská obriezka prestala trestať. Poriadok v štvrti prakticky prevzali moslimské hliadky. Najprv len upozorňovali slečny vlastnej komunity na nevhodnosť minisukni, odhalené uši alebo pitie alkoholu, teraz ich už za to trestajú – o to krutejšie, o čo viac je v mestských hliadkach salafistov – členov puritánskej sekty islamu, ktorej princípy vznikli ešte v 6. storočí a ktorí neuznávajú nijaké právo okrem šarije. Podľa nej za vraždu, cudzoložstvo a odpadnutie od islamu je jediný trest – smrť.

■ MY A SITUÁCIA

Islamizáciu Európy my sotva ovplyvníme. Na to hráme primál

mesta tvoria prisťahovalci z islamských štátov, z ktorých úplná väčšina vyznáva islam. Práve táto štvrtmiliónová časť Birminghamčanov žije oddelene od ostatného obyvateľstva a ich izolácia sa rokmi zväčšuje. Zvyšok obyvateľstva tento trend akceptoval, pričom ani ľudia, ani mestská správa si neuvedomili možné následky vývoja. Vo vnútri islamskej časti obyvateľstva duchovní a agresívni jedinci inovercov postupne vylučovali z tohto mestského priestoru, zaviedli svoje pravidlá spolunažívania a začali ignorovať rozhodnutia mestskej verejnej správy, a napokon aj zákony – zaviedli si vlastné pravidlá správania. Mestská správa i obyvatelia v okolí celé roky tolerovali, čo sa deje vo vnútri moslimskej komunity: tak nastal postupný pokles všeobecnej hygieny, rozšírilo sa sexuálne zneužívanie dievčat, mrzačenie pohlavných orgánov mladšej ženskej populácie, vlastne ešte detí, takzvaná ženská obriezka. Tá je vo Veľkej Británii trestným činom ťažkého poškodenia zdravia s trvalými následkami (a podľa uznesenia OSN

rolu v divadle Svet. Mali by sme však tento pomalý proces pozorne sledovať, lebo to všetko sa deje už veľmi blízko nás.

Príkazom pre nás by mala byť predovšetkým veľmi striedna, povedať by som až prísna imigračná politika, vysoká obozretnosť a prezieravá ústretovosť voči príslušníkom iných etník, kultúr a vierovyznaní, ktorí sa rozhodnú žiť u nás. Dnes sa takéto apel bude vidieť mnohým zastaraným, spiatocníckym, neliberálnym, aj nekresťanským. Iní si možno pomyslia, načo strašiť, ak o nás migranti majú záujem viac-menej len ako o prestupovú stanicu. To však už tiež prestáva byť pravdou. Z roka na rok rastie počet tých, ktorí sa tu chcú usadiť. Navyše o takejto vážnej veci, ako je imigračná politika štátu, treba rozmýšľať niekoľko desaťročí dopredu – so všetkou vážnosťou, naliehavosťou a v celom komplexe súvislostí. Pritom nemajme na mysli len strach z prípadného terorizmu, z hrozieb, o ktorých bola reč, ale berme na zreteľ aj množstvo oveľa menej bolestivých, ale zato veľmi

citlivých otázok, ktoré spolužitie etník a kultúr so sebou prináša.

Skúsenosti západnej Európy nás poučujú: imigrantom s jedlom prichádza chuť. Najprv vyhľadávajú možnosť bývať pokiaľ možno v jednej štvrti alebo aspoň viacero rodín pokope, potom chcú od mesta, štátu a zamestnávateľov drobné ústupky, modlitebňu, úpravu školskej dochádzky a učebných osnov, to všetko sú ešte požiadavky splniteľné, mestá alebo štátna správa im viac-menej vyhovelí. Postupne si však vyžadujú pracovné voľno počas vlastných sviatkov, mešitu, minaret, muezína, odstránenie kríža z verejného priestranstva, lebo uráža ich náboženské cítenie, vylúčenie bravčového mäsa a výrobkov z neho v podnikových a školských jedálňach, odmietanie zaužívaných zvyklostí hostujúceho národa, jeho svetské, kultúrne, cirkevné či folklórne tradície... Svetové médiá sú plné týchto správ a čím ďalej, tým viac aj krvavých reakcií, ak mesto nevyhovie prehnanej až nezmyselným požiadavkám prisťahovalcov.

Ťažko si to predstaviť, ak tam nežijeme alebo sme to aspoň nevideli na vlastné oči, ale nakoniec máme storočné skúsenosti s jedným etnikom, neporovnateľne krotkejšim, a predsa nám robia storočné starosti, ktorých sa neviena zbaviť, hoci sa o to usilujeme najmenej od čias Márie Terézie.

Nemyslím si, že by vznik a pôsobnosť nejakej etnologickej a sociologickej skupiny (komisie, rady) pri vlade, ktorá by sa touto otázkou a najmä možnými budúcimi problémami mala zaoberať, bola zbytočná či predčasná. Francúzi v päťdesiatych rokoch, keď nastal prívál prisťahovalcov z bývalých kolónií v severnej Afrike, na takýmto problémami vôbec neuvažovali, skôr ich trápila drobná kriminalita prisťahovalcov a výčiny výrastkov – a v jednej chvíli sa im to zrútilo na hlavu. Nemci čosi podobné zažívali s Turkami, ktorí sem prichádzali do montážnych hál tovární, na stavby diaľnic a nových štvrtí a do rozličných komunálnych služieb. Istotne, takáto vlna prisťahovalcov sa u nás v dohľadnom čase nedá očakávať, ten prílev bude pomalší a pokojnejší, ale bude, tak ako pomaly a potichu k nám prišli najprv Vietnamci, po chvíli aj čínski trhovníci... A dnes Číňania vlastnia na Slovensku vyše dvetisícdevesto obchodov a reštaurácií – a to sú len prípady, kde sa k vlastníctvu úradne priznali, lebo niekde je nasrčený našinec ako biely kôň. Kým budú príslušníci niektorých etník a vierovyznaní takí nabrúsení proti ostatnému svetu a jeho zvyklostiam, spôsobom života a právnym zásadám ako dnes, opatrnosti nikdy nebude dosť. Je našou povinnosťou, pri všetkej úcte k iným kultúram, zachovať si kultúru našu, čistú a rýdzu, mnohotvárnu a pestrú, takú, ako je naša krajina. Veď my sme tu, napokon, doma.

Nemyslím, že sa naše hranice budú dať zamknúť na tri vrhy. Aj keby to tak bolo, nesvedčilo by to o našej pohostinnosti, humanite a láske k blížnemu. Uprednostňujeme však radšej cezhraničnú podporu biednym a prenasledovaným, zdravotnú, duchovnú, potravinovú a materiálnu pomoc ako poskytovanie azylu. V rámci našich možností ju aj zvyšujeme. Propagujeme príklady Nemocnice sv. Alžbety, dominiánskej rehole, misionárov, hnutia Lekári bez hraníc, angažujeme sa v akciách UNICEF v ešte väčšom rozsahu, len skúsme byť opatrní v azylovej politike aspoň tak ako dosiaľ. Na nával migrantov, ktorý hrozí aj nám, sme primáli. Udusili by nás.

Svet si neskoro uvedomil Kaddáfího vetu: „My z budúcnosti strach nemáme. Moslimovia túto vojnu vyhrajú maternicami žien.“

Myslieť na možné následky treba skôr, ako prílivové vlny migrantov načnú aj naše brehy.

V Galérii Márie Medveckej si pripomínajú jubileum Janka Alexyho Ateliér plný výtvarnej moderny

Emil SEMANCO – Foto: archív autora a OG v Dolnom Kubíne

Výstava maliara, spisovateľa, výtvarného kritika a kultúrneho činníka Janka Alexyho v priestoroch Galérie Márie Medveckej v Tvrdošine, nazvaných Ateliér, je ďalšou profilovou kolekciami zo zbierok Oravskej galérie v Dolnom Kubíne pri príležitosti 120. výročia narodenia autora. Riaditeľka galérie a zároveň aj kurátorka tejto výstavy Eva Luptáková približuje tvorbu umelca, ktorý popri Martinovi Benkovi a Ľudovítovi Fullovi patrí k zakladateľským osobnostiam slovenskej výtvarnej moderny a jeho dielo tvorí zlatý fond výtvarnej kultúry Slovenska.

Tento pastel Janka ALEXYHO s názvom Krajina od Piešťan – Milenci je na propagačných materiáloch aktuálnej výstavy v Tvrdošine.

Janko Alexy sa narodil 25. januára 1894 v Liptovskom Mikuláši ako piate dieťa sedlárskeho majstra Gustáva Alexyho a Emmy, rodenej Korytárovej. Do školy začal chodiť v Liptovskom Mikuláši. Výtvarné pokusy, s ktorými začal na gymnáziu v Lučenci, musel na dlhší čas zanechať pre chorobu očí. Po maturite v roku 1912 vyskúšal viaceré zamestnania. Bol kominárskym učom aj praktikantom v lekárni.

vojnu absolvoval lekárnický kurz v Budapešti a stal sa poslucháčom Filozofickej fakulty v Budapešti. V roku 1917 ho odveľli na taliansky front, kde príležitostne kreslil. Tvorba z tohto obdobia sa však nezachovala. V januári 1919 začal študovať na Akadémii výtvarných umení v Prahe v prípravke profesora Josefa Loukotu, neskôr pokračoval u profesorov Vlaha Bukovca, Maxa Pirnera a Maxa Švabinského.

Po ukončení štúdií pracoval ako profesor kreslenia na gymnáziu v Bratislave a od roku 1927 sa venoval iba umeleckej činnosti. V roku 1930 sa usadil v Martine, neskôr v Piešťanoch. Začiatkom tridsiatych rokov spolu s Milošom Alexandrom Bazovským, neskôr aj so Zoltánom Palugyayom formovali tradíciu putovných výstav, na ktorých popularizovali a propagovali slovenské výtvarné umenie. V rokoch 1933 – 1937 organizoval v Piešťanoch umeleckú kolóniu, ktorá mala byť centrom vtedajších popredných výtvarných umelcov. Po neúspechu tohto projektu sa usadil v Bratislave, kde zo svojich mnohostranných aktivít nezlavil, ale pustil sa do ďalších a stále odvážnejších i náročnejších. Mimoriadne sa zaslúžil o obnovenie Bratislavského hradu, bol pri zakladaní Vlastivedného múzea v Liptovskom Mikuláši a po oslobodení mal výrazný podiel na formovaní výtvarného života u nás. To všetko mu postupne prinieslo rešpektované postavenie „ako skutočne moderného slovenského umelca“ nielen v prostredí intelektuálnej elity, ale aj v laickej kultúrnej obci, až ho napokon pri príležitosti sedemdesiatim vymenovali národným umelcom. Zomrel 22. septembra 1970 v Bratislave.

Janko ALEXY s manželkou Šárou a mladými talentmi.

■ PASTELY S DUŠOU

Výtvarní teoretici o Jankovi Alexym sumarizujú, že povaha jeho umenia je skutočne národná – a dodávajú, že sa modernými výtvarnými prostriedkami pokúšal o monumentalizáciu typickej slovenskej dediny a slovenského ľudu. Venoval sa najmä malovaniu krajín a portrétom štylizovaným podľa národných tradícií v jednoduchej modelácii a farebnosti, ktoré dodávajú jeho dielam baladický charakter. Inšpiráciu nachádzal v ľudovej poetike (Hori ohník, hori; Bača a smrť; Hôrni chlapi.), dedinských námetoch a motívoch (Slovenská madona; Žena z Helpy), v lyrických krajinárskych panorámach i zákuťiach a mestských vedutách (Zo starej Bratislavy). Venoval sa tiež tvorbe diel do architektúry, vytvoril farebné mozaikové okná v Piešťanoch v bratislavskej banke, v Divadle Pavla Országha Hviezdoslava, v PKO. Významné sú i jeho tapisérie. Angažoval sa aj ako organizátor kultúrneho života a bol tiež literárne činný. Jeho literárna tvorba pramení z osobných zážitkov v detstve a mladosti. Príznačná je pre ňu improvizácia ľahkosť, láskavý

humor s jemnou dávkou sebaíronie, úprimnosť a citová spontánnosť. Písal romány, novely, poviedky a fejtóny; je tiež autorom umelecko-historických a autobiografických prác. Niekoľkoročné úspešné úsilie o rekonštrukciu Bratislavského hradu, neskôr aj Trenčianskeho a Spišského hradu opísal v knihe Tam ožila sláva. Od 1921 sa systematicky venoval aj výtvarnej kritike. V mnohých článkoch reagoval na vývin slovenského výtvarného života.

■ ROZSIAHLE DIELO

Alexyho rozsiahle výtvarné dielo zahŕňa okolo tisícisto olejov, pastelov, tempier a kresieb inšpirovaných ľudovou tvorbou, históriou, legendami a krajinou. Na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov 20. storočia pracoval väčšinou technikou pastelu a námety čerpal najmä zo slovenského vidieka.

Kolekciu diel Janka Alexyho vlastní aj Oravská galéria v Dolnom Kubíne. Jej vedenie z nej pripravilo profilový výber k 120. výročiu narodenia umelca. V Tvrdošine si ho možno pozrieť od 17. apríla do 4. októbra 2015.

Taliani nebývajú pre Slovenky výhra

Veronika Krasnohorská: Vo vetre života, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Knihu spomienok Veroniky Krasnohorskej by sme mohli zaradiť medzi azylovú literatúru, no rovnako sa dá charakterizovať ako výlučne ženský román. Autorka mala to šťastie, že v roku 1968, keď emigrovala, mala skvelé remeslo nie v rukách, ale v nohách (baletka), a nebola k nikomu citovo pripútaná. Jej rozvedená matka lekárka pôsobila v zahraničí a autorkino manželstvo s homosexuálnym partnerom sa práve skončilo. „Po skúsenostiach, ktoré som zažila na vlastnej osebe,“ píše autorka o homosexualite, „súhlasím s definíciou pohlavná úchyľka.“

Zmieňuje sa aj o Tisovi a prvej Slovenskej republike a tvrdí, že „Hitler nenanucoval Slovensku svoj politický systém, ani svoje predstavy o národnom socializme...“ Politické stanoviská autorky sú však menej vydatou časťou knihy než ostatné kapitoly. Napríklad nepresne uvádza Dubčekovu ideu socializmu s ľudskou tvárou alebo hodnotenie súčasnej politickej situácie na Slovensku, kde nemožno akceptovať jej videnie, že „národ prechádza z jednej strany do druhej...“

Krasnohorská nepredstavuje typickú slovenskú rodinu dvadsiateho storočia. Jej matka pracovala v zahraničí, čo do roku 1968 nebolo vôbec jednoduché. V roku 1968 sa rozhodla emigrovať do Talianska. Mala šťastie, lebo okamžite po príchode do Neapola získala prácu a ako cudzinka nebola odkázaná na cudziu pomoc. Neskôr sa stala manželkou významného advokáta, vdovca s dvomi dospelými deťmi. Jej šťastie však poznačila ich chamtivosť po majetkoch, ale aj patriarchálny spôsob života tamojšej komunity. Je len na škodu, že sa ho v knižke nedotkla. Autorka nie je jediná Slovenka, ktorá sa dostala do ponížujúceho postavenia v talianskej rodine. A to aj napriek tomu, že viac dávala, než dostávala. Azda preto záverečná časť knihy vyznieva ako účet nevďačnej talianskej rodine.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

K významným osobnostiam Nitry, ktoré sú navyše späté s novodobou históriou matičného hnutia, patrí Mons. ThDr. Ladislav BELÁS, kanonik Nitrianskej kapituly, titulárny zoborský opát a riaditeľ Diecéznej knižnice v Nitre, ktorý sa od roku 1990 významným spôsobom podieľa na matičných aktivitách miestneho, regionálneho i celonárodného charakteru.

Život naplnený skutkami pre národ

Jubilant sa narodil 22. februára 1930 v Milochove, dnes súčasť Považskej Bystrice. V rokoch 1941 – 1949 študoval na gymnáziu v Nitre a v rokoch 1949 – 1950 na Vysokej škole bohosloveckej v Nitre. Cyrilo-metodskú bohosloveckú fakultu v Bratislave absolvoval v roku 1953, kde ho 21. júna vysvätili za kňaza a taktiež v roku 1970 promoval za doktora teológie. Pôsobil v Skalitom, Čadci, Beluši a od roku 1971 účinkuje v Nitre.

Od roku 1973 je nitrianskym sídelným kanonikom, v tom istom roku ho pápež vymenoval za pápežského kaplána s titulom monsignor, v súčasnosti je aj titulárny opát. Počas života zastával viaceré významné posty – generálny riaditeľ Ústrednej charity na Slovensku, šéfredaktor Katolíckych novín, odborný asistent Teologického inštitútu pri UK, lektor cirkevných dejín na Katedre etiky Vysoké školy pedagogickej v Nitre a iné.

Mons. Ladislav Belás je publikačne činný, autor mnohých príležitostných kázni, článkov, príhovorov, prednášok a spoluautor desiatok knižných publikácií. Jeho spolupráca s nitrianskymi matičnými subjektmi výrazne prispela k obnove pribinovských, cyrilo-metodských a bernolákovských tradícií v Nitre a jeho národnobuditeľské aktivity poznajú mnohí Slováci doma i v zahraničí. Nitriansky D MS pri sedemdesiatinách vydal biografické a bibliografické dielo Ladislav Belás (Pažitný, A., 2000) a pri jeho prezentácii poctili predstavitelia Maticy slovenskej jubilanta Zlatou medailou sv. Cyrila a Metoda. Je tiež držiteľom Ceny mesta Nitry, Ceny mesta Považská Bystrica a Medaily Cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulty. K osemdesiatim piatim narodeninám prajeme jubilantovi pevné zdravie, dary Duha, Božie požehnanie, aby svoj nevšedný život naplnil skutkami pre národ, pre Slovensko i pre cirkev.

Drahomíra PECHOČIAKOVÁ

HUMORESKA

Nedávno som pri čítaní asi tisícovej internetovej diskusie za tento ešte čerstvý rok zistil, že som polyhistor. Niečo medzi Leonardom da Vinci a Matejom Belom z Očovej. Vyznáť sa v ekonomike aj v politike, v ekológii aj v gynekológii, v psychológii aj v praktickej mágii. Reku, niet nad internet, kde podobných kolegov bežne stretávam, ale čo s nadobudnutými vedomosťami? Obzerajúc sa okolo zistil som, že najlepšie by bolo založiť voľajákú neziskovú organizáciu, prípadne občianske združenie, skrátka a po lopate votrieť sa do tretieho sektora. Má to hneď niekoľko výhod. Nebudem mať

nijakého šéfa, ktorý by mi kontroloval dochádzku a nedajbož aj plnenie zadaných úloh. Budem sa podľa mnou zvoleného tempa zaoberať nejakými vtákovinami a dôchodku sa dočkám bez zbytočných stresov. Najdôležitejšie je však získať peniažky. To zna-

ba ani na Liptovskej Mare, ale v Austrálii. Rovnako vyfučali aj projekty Tatranská panda a Kysucký kolibrík. Musel som sa porozhliadnuť pozornejšie. Ekonomickú transparentnosť, homosexuálov, narkomanov a Rómov, za slobodna cigánov, už majú nejaký ten rôčik

ruku. Reku, tak toto nenecháme len tak. Hneď som začal organizovať SLOZLA, teda Slovenský zväz ľavákov. Aby si konkurenti od homosexuálov či Rómov nemysleli, že som nejaký mäkký, pre začiatok som navrhol zrušenie prísloví – „má obe ruky ľavé“ a „urobil to ľavou

SLOZLA podozrivé. Ako k tomu príde ľavák, že ho médiá krmia pravcovou propagandou a naopak. A to nehovorím o kvótach zastupenia ľavákov v štátnych, v obecných, ba aj vo firemných subjektoch. Zlätým klincom nášho „profavého“ občianskeho hnutia bude Ľavý pochod, teda modernejšie Pride, organizovaný 13. augusta na Medzinárodný deň ľavákov. Ten deň sa na celom Slovensku budú musieť občania na poštách a úradoch podpisovať ľavou rukou na znak solidarity. A kto sa vzprieči, tomu po vzore iných organizácií zastupujúcich menšiny udelíme trest. Bude musieť písať ľavačkou celý mesiac!

Marek DANKO

Nech zovšadiaľ smelo znie: Dopredu ľavá!

mená vedieť sa vhodne prisť na sponzorský, ba aj štátny peňazovod. Najprv som uvažoval o niečom ekologickom. Rozhodol som sa založiť ochranársku neziskovú organizáciu Zachráňme vtákovpyska. Vzápätí mi jeden kamarát medzi štyrmi očami prezradil, že dotyčné zvieratko nežije v Laborci,

rozobrané iné partie aktivistov, a tí veru medzi seba len tak niekoho nepustia. Ešte aj ten lykožrút už má svojho patróna... Na spásnu myšlienku ma napokon priviedol môj syn. Šikovný šuhaj, umelecky činný a k tomu ľavák! Minule sa mi posťažoval, že si kúpil akési špeciálne nožnice a tie sú na pravú

zadnou“. Zároveň som začal rokovanie s kresťanskými subjektmi, ako máme chápať biblický termín – „nech pravá ruka nevie, čo robí ľavá“. Keď podporia moju Ľavú iniciatívu, tak ich predbežne nechám na pokoji. Mimochodom, už samé členenie politického spektra na ľavicu a pravicu je podľa

ČRTA

V periodikách *Smena* a *Smena na nedelu* sa zaradil do silnej skupiny reportérov, ktorých reportážna činnosť presiahla konvenčné publicistické žánre a svojimi literárno-estetskými kvalitami zasahovala do umeleckej literatúry. Zároveň spolupracoval s mládežníckymi vysielaniami rozhlasu (*Na modrej vlne*) a televízie (*Mladými očami*). Samostatne debutoval knihou reportáží *Hviezdy spievajú* (1963) o životnom štýle populárnych spevákov.

Osemdesiatnik Ján Čomaj

Tragické okamihy a osudy ľudí rozličných povolání a z rozmanitých sociálnych prostredí opísal v druhej reportážnej knihe *Smrť sedí vpredu* (1965). O ľuďoch, ktorí sa často náhodne zhlukom nešťastných okolností, ale aj vlastným ľahkovážnym prístupom k životu dostali do rozporu so zákonom, rozpráva ďalšia kniha reportáží *Počmáraný život* (1967, 1968). S Jurajom Verešom napísal dokumentárnu knihu o zákulisí udalostí roku 1968 *Čo nebolo v novinách – August 68* (1990). V knihe reportáží *Veľký biliardový stôl* (1993) vyrozprával tragické osudy mnohých bývalých dôstojníkov Slovenskej armády a veliteľov SNP, ktorí sa neskôr dostali zásluhou politických intrig do nemilosti novej moci a boli politicky prenasledovaní, väznení a týraní.

V knihe cestopisných reportáží *Túlačky* (1995) opísal svoje zážitky z ciest po Kanade, Grécku, Francúzsku, Sardínii a Izraeli. Dojmy z ciest zároveň komentoval nadčasovými úvahami. V knihe biografických esejí *Kruté osudy* (1997) vyrozprával životné príbehy slovenských osobností z oblasti politiky, umenia a športu, ktorých život bol predčasne a násilne prerušený tragickými okolnosťami. Sú to príbehy o politikovi Alexandrovi Dubčekovi, novinárovi Gavrilovi Gryzlovovi, hercoch Jánovi Jamnickom a Ivanovi Mistríkovi, horolezcovi Jozefovi Psotkovi a iných.

Na stránkach jeho knihy *Nesukutočné príbehy* (2013) sa odvíjajú životné osudy perzekuovaných osobností – slovenského básnika Andreja Žarnova, lekára, ktorého prekriatim sa stala poľská *Katyn*, nezmyselný proces so zostavovateľmi prvej modernej slovenskej všeobecnej encyklopédie na čele s mladým vedcom a sociológom doc. PhDr. Alexandrom Hirnerom, ktorého s ďalšími encyklopedistami po ideologickom obvinení z buržoázneho nacionalizmu zatkli a väznili ako nepriateľov socializmu, príbehy režiséra a herca SND Jána Jamnického, novinára, reportéra Gavriila Gryzlova, herca SND Ivana Mistríka či horolezca Jozefa Justa. Je spoluautorom memoárových kníh *Predčasné pamäti* (Milan Bako, 1997), *Žena menom Katarína* (Katarína Pospíchalová, 1998) a *Spomínanie bez konca* (William Schiffer, 1998). Napísal sériu životopisných kníh (o V. Zamarovskom, I. Bizmayevovi, E. Kristinovej, Š. Kvetikovi a i.) a knihu o slovenskom fenoméne – *Drotárska odysea* (2012). Je autorom viacerých scenárov televíznych filmov, rozhlasových dramatizácií i fičrov.

Za svoju tvorbu dostal viaceré významné ocenenia, je sedemnásobným laureátom medzinárodnej Ceny Egona Ervina Kíschu udeľovanej za literatúru faktu, získal Výročnú cenu Literárneho fondu (1990, 1995), Cenu Ludovíta Štúra (1997), Plaketu sv. Cyrila a Metoda (1998), Prémium Vydavateľstva SSS (1999) i Hlavnú cenu PEN klubu za tvorbu (2000).

(rkh)

Ján Čomaj spoluformoval slovenskú žurnalistiku celé desaťročia Reportér je ako vlk, živia ho nohy

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Maroš M. BANČEJ

Spolok slovenských spisovateľov a Klub literatúry faktu v súčinnosti s Univerzitnou knižnicou v Bratislave zorganizovali v piatok 17. apríla v seminárnej miestnosti Univerzitnej knižnice v Bratislave kolokvium na tému JÁN ČOMAJ A LITERATÚRA FAKTU. V programe vystúpili s príspevkami a pozdravmi spisovatelia M. Bielik, J. Leikert, M. Bátorová, I. Szabó, M. Kenda, J. Sitko, A. Blaha, D. Mikolaj, A. Halvonik, B. Šikula, Š. Cifra, M. Polák a ďalší. Po ukončení kolokvia sa popoludní uskutočnila v Klube slovenských spisovateľov na Laurinskej ulici prezentácia novej knihy esejí Jána Čomaja s názvom *MY A ČAS*, ktorú vydalo Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov.

Ján Čomaj (vľavo) s majstrom slova Štefanom Kvetikom.

Náš redakčný kolega, člen Redakčnej rady Slovenských národných novín a pre mnohých aj učiteľ a najmä vzácny priateľ Ján Čomaj, spisovateľ, novinár, reportér, publicista, esejista, autor literatúry faktu, redaktor, vysokoškolský pedagóg, sa narodil sa 17. apríla 1935 v Radzovciach v okrese Lučenec. V súčasnosti žije v meste Šaštín-Stráže.

■ PRIATEĽ A UČITEĽ

Mal som to šťastie, že v čase po novembri 1989, keď nás zoznámil kolega Peter Valo, Jano sa naplno vrátil do redakčného života v obnovenom denníku *Národná obroda*, neskôr prispel k formovaniu nového denníka *Slovenská republika*. Pri našich stretnutiach nielen v Bratislave, ale azda ešte častejšie vo Vysokých Tatrách sme spolu prešli nespočetne mnoho kilometrov po tatranských chodníkoch. Jano mi rozprával a ja som rád počúval. Bola to škola života aj novinárskeho remesla, ktorú som dostal od človeka pre mňa mimoriadne prínosného. Jeho legendárna definícia reportéra znie: „Reportér musí byť ako vlk, živia ho nohy...”

Jeho skúsenosti sú možno neprenosné, ale kto ho počúva, vie, že sú aj univerzálne. To je najviac očividné pri čítaní jeho novinových článkov a rovnako v jeho knihách. Iste, jeho rozprávanie, ktorého som bol účastníkom, nikdy nebolo monológom. Rád som mu kládol otázky, aby som povzbudil jeho výrečnosť, a on bol ochotný hovoriť vždy k veci. Po zmene mediálneho prostredia som sa ho spýtal, ako vníma stav súčasnej slovenskej žurnalistiky.

Zamyslel sa a odpovedal: „Naskočila na vlnu, ktorá sa sem vovallila zvonka. Je očividné, že primárnou snahou médií je byť najmä nosičom reklamy a inzercie, ktorá je pekne zabalená do plytkej zábavy a bulvárnych bublín o tzv. smotánke. Zmyslom snaženia vydavateľov a vysielateľov je výška nákladu a sledovanosť. Čím je vyššia, tým viac reklamy sa dá zís-

kať, a o to viac to aj sype. Ak sa však zmyslom snaženia médií stane predovšetkým ekonomický profit, nemožno hovoriť o publicistickej úrovni, a už vôbec nie o kvalite jednotlivých žánrov. Napríklad reportáž, ktorá by mala primeranú literárnu hodnotu, celkom vymizla. Všade páchne stoka bulváru. Samozrejme, sú tu aj periodiká, ktoré majú svoju hodnotu a namiesto ohlupovania ľudí presadzujú kvalitu, ale takých je menej.”

■ KAVIAREŇ METROPOL

Vo svojej reportážnej tvorbe pokračoval po novembri '89, akoby v jeho živote ani nebolo tej vyše dvadsaťročnej nútenej odmlky. Veľmi úspešným titulom bola kniha *Kruté osudy*, ktorej názov naznačoval, o čom sú reportáže v nej. Čo však mal evokovať názov knihy *Veľký biliardový stôl*?

„Raz sme začiatkom osemdesiatych rokov sedeli v kaviarni *Metropol* s Dominikom Tatarom. Odrazu mi vraví: „Ja sa niekedy cítim ako biliardová guľa. Tvrdnem v kúte, ani nemrknem, ani sa nepohnem, a zrazu sa zjaví nejaké fatálne červené tágo, drncne do mňa a už lietam: guľa – mantinel – guľa – prepadlisko...“ Poznačil som si tie jeho vety, a keď som dával dokopy svoje tvrdé príbehy z čias reálneho socializmu, prišiel mi na myseľ ten malý Dominov monológ. Veď tá moja kniha – to sú reportáže o takých biliardových guľach.”

Po zmene režimu sa otvoril svet aj našim novinárom, odrazu tu boli možnosti písať aj o témach zo zahraničia, ktoré bolo pre nás dovtedy inou planétou. Nemáme na mysli dovolenkové pohľadnicové články, ktorých boli istý čas plné noviny, ale pľnohodnotné reportáže. Jano Čomaj sa tou novou slobodou autorsky vyrovnal knihou cestopisov *Túlačky*. Sú v nej reportážne kompozície z Kanady, Izraela, Turecka, zo Španielska, Sardínie, z Paríža... V úvode píše: „Necestoval som veľa. Nebolo času. A keď bolo času, nebolo pasu... Doba pre moju

generáciu nebola úrodná na cestopisy. Príčiny sú dnes akoby z iného sveta. Veď vlastne aj sú z iného sveta.”

■ NEVYMYSLENÍ ĽUDIA

Jeho knihy stoja na realite, ktorú literárne spracuje. Nikdy však od non-fiction literatúry nechcel prejsť do sveta beletrie, napríklad k poviedkam či románom?

K tomu s úsmevom hovorí: „Rešpektujem dobrú radu: Schuster, drž sa kopyta! Ja sa toho svojho kopyta držím. Okolo nás je toľko zaujímavých skutočných príbehov, že necítim potrebu vymýšľať si fiktívne postavy a umelé osudy. Radšej sa venujem živým ľuďom, ktorých príbehy stoja za priblížením čitateľom, a táto práca ma baví a naplňa.”

Na otázku, či pri svojom autorskom prístupe k osobe, ktorú stvárňuje v knižnej monografii, potrebuje aj istú dávku diplomacie, odpovedal:

„Úprimne vám vravím, že som s tým nemal problém ani v jednom jedinom prípade. Mój postoj je jasný – nerobíme bulvár, ale obraz o živote. Súkromie je posvätné. Najcitlivejšie miesta formulujem aj tri-štyrikrát, často v prítomnosti hlavnej postavy, kým nie sme spokojní. Neobchádzam problém či chúlťosť veci, aj keby ju hrdina knihy radšej obišiel, ako napríklad v prípade pána Bartfaya jeho spoluúčasť na tvorbe sochy K. Gottwalda. Všetko sa dá vysvetliť tak, aby to čitateľ pochopil. A pochopiť znamená možno aj odpustiť. Najhoršie by bolo ošemetné veci obísť. Čitateľ by si to však ľahko uvedomil – a prestal by knihe veriť. Taká biografická kniha, najmä ak ju píšem ako rozprávanie hrdinu, jeho spomienky, to je čosi ako svedčanie. A tá musí byť úprimná, inak nie je svedčom, ale ďalším hriechom. V danom prípade by to bol hriech na čitateľovi a jeho strata dôvery k autorovi i jeho hrdinovi. Vravím však, že som s tým nemal nijaký problém, vydavateľ mi je svedkom.”

■ VYŠEPKANÝ RUKOPIS

Ako sa mu pracovalo s Vojtechom Zamarovským, ktorý krátko po dokončení knihy odišiel na večnosť?

„Vyčítali sme si s vydavateľom naše nechcené meškanie, ale Perfekt vtedy vydával súborné autorské dielo V. Zamarovského a moja kniha mala byť záverom štrnásťdielneho radu, takže sme sa nemohli ponáhľať. Zdravotný stav majstra Zamarovského sa však rapídne zhoršil. Už takmer nedokázal rozprávať, zväčša šepkal, iba niekedy po malom pohári červeného vína, ktoré mu odporúčali lekári, na chvíľu sa rozhovoril trochu zrozumiteľnejšie. Po dôkladnej príprave som si uňho v Prahe upresňoval veci a kládol mu otázky, na ktoré mi iba kladne či záporne odpovedal, neraz len kývnutím hlavy. Veľa mi dopovedal jeho komentáre k televíznym filmom a jeho mladší brat v Bratislave. Pomohli aj štúdie o majstrovi, najmä od profesorov Jurča a Leikerta, ako aj materiály z vedeckej konferencie v Trenčíne, pravda, pri mojej knihe boli len okrajovou pomocou. Keď som odovzdal rukopis vydavateľstvu s pripomienkou, že mne osobne v tom všetko chýba – napríklad zážitky majstra z ciest do historických centier južného Stredomoria a Blízkeho východu – vis maior, pred budovou ma pozdravila jedna smutná pani. V prvej chvíli som ju nespoznal, bola to manželka majstrovho mladšieho brata. Povedala, že Vojtechov stav sa prudko zhoršil. O niekoľko dní nás majster opustil.”

Zaujímavé je aj to, ako sa Ján Čomaj dokáže úspešne udržiavať v tvorivej kondícii. K tomu mi povedal: „Samotná tvorba si vyžaduje množstvo energie, ale aj mi ju v istej forme dobíja. Som neustále v pohybe, či už na Záhorí, zopár týždňov v roku vo Vysokých Tatrách, chodím na hriby, čím si čistím hlavu, a je to pre mňa tiež určitá potrebná súčasť tvorivého procesu. No a pri živote ma drží aj moja milá manželka Beátka.”

■ ZO ŽIVOTOPISU

Prvé dve triedy ľudovej školy vychodil v Kokave nad Rimavicou, tretiu a štvrtú vo Zvolene. Po skončení vojny a návratení okupovaných území k Slovensku jeho rodina odišla do Lučenca, kde začal chodiť do Gymnázia B. S. Timravy (1945), po roku však jeho otca, ktorý bol poštmajster, znova preložili do Zvolena, preto pokračoval v štúdiu na Gymnázii vo Zvolene, kde aj maturoval (1953). Absolvoval odbor literárna veda – slovenčina a novinárstvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1953 – 1958). Už počas štúdií od roku 1954 pôsobil ako redaktor – elév, v mládežníckom denníku *Smena*, v ktorom po ukončení štúdií pracoval ako redaktor a voľný reportér. Roku 1965 inicioval vznik *Smeny* na nedelu, v nej pôsobil ako vedúci redaktor (1966, 1967 a 1969).

V roku 1970 musel z redakcie pre svoje postoje k okupácii Česko-Slovenska odísť, v období normalizácie nesmel publikovať a pôsobiť v tlači. Krátky čas bol vedúcim zariadenia Zväzu slovenských architektov pre tvorbu a propagáciu A-PRESS (1971), po jeho zrušení sa zamestnal ako montážny robotník v aranžárskej dielni v Slovácku (1971 – 1972), potom pracoval ako fotolaborant, náborár a dispečer vo výrobnom družstve invalidov Služba v Bratislave (1972 – 1990). V roku 1990 sa stal riaditeľom tlačového a informačného odboru Úradu vlády SR a v roku 1991 riaditeľom vydavateľstva *Národná obroda*, a. s. Pracoval ako zástupca šéfredaktora denníka *Slovenská republika* (1993 – 1999). Súčasne bol externým lektorom Fakulty masmediálnej komunikácie Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave (1993 – 1998), potom v Akademii umení v Banskej Bystrici (1999 – 2000).

Od roku 1999 pôsobí v slobodnom povolání. Je členom Spolku slovenských spisovateľov a jeho predstavenstva, členom Klubu literatúry faktu a čestným členom PEN klubu.

Mladí matičiari a folkloristi v Nových Zámkoch si vykasali rukávy Sú všade tam, kde treba pomôcť

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Novozámocká Mladá Matica a členovia folklórnej skupiny Matičiarik ukázali, že sa vedia nielen zabávať, spievať a tancovať, ale aj pracovať. Obe skupiny sa v minulých dňoch veľmi aktívne zapojili do úpravy starého cintorína na Slovenskej ulici v meste, ktorý už desaťročia chátra.

Vzhľad cintorína bol už neúnosný a v dezolátnom stave je aj kaplnka, ktorú tu postavili ešte v roku 1906. Pietne miesto zarástlo kramí i odrastenými stromami, ktoré bránia prístup k starým hrobom. Porast bolo treba vyklíčať, odkryť hrobové miesta, a tiež vyčistiť okolie kaplnky. Z iniciatívy novozámockej mládežníckej skupiny Via Nova bola vyhlásená brigáda, na

ktorej sa zúčastnili mladí, dospelí zo strednej generácie a nechýbali ani seniori z rôznych miestnych organizácií. Ruku k dielu priložili aj novozámockí poslanci i primátor Otokar Klein. Jeden z organizátorov akcie, predseda mládežníckej organizácie Via nova Nové Zámky JUDr. Dávid Nagy, najmladší poslanec MZ, nám potvrdil, že na brigáde sa zúčastnilo okolo sto

ľudí. Vyjadril spokojnosť s tým, že sa pri verejnoprospešnej aktivite stretli Novozámockania rôznych vekových kategórií, z rôznych spoločenských organizácií a vykonali kus užitočnej práce pri úprave životného prostredia mesta aj pri záchrane kultúrnych pamiatok. A naozaj bola radosť pozorovať sa na ich elán a chuť urobiť niečo pre dobro všetkých.

Na brigáde sa činili aj členovia súboru Matičiarik.

Liptovskí matičiari nezabudli na učiteľov

Povolanie učiteľa nie je ľahké. Vyžaduje si veľa trpezlivosti, ochoty, pochopenia, lásky k deťom. Je to práca, ktorú nemôže vykonávať hocikto. Neraz sa v súvislosti s pedagogickou profesiou hovorí o poslaní. Práca učiteľov je veľmi náročná, zodpovedná, a preto sa aspoň jeden deň v roku otvára príležitosť žiakom, študentom na to, aby sa svojim učiteľom poďakovali. Liptovskí matičiari na nich tiež nezabudli a pri tejto príležitosti venovali 27. marca v naplnenej kultúrnej sále internátu Odborného učilišťa na Ulici J. Alexyho v Liptovskom Mikuláši učite-

lom hodinový program, aby im aspoň takto sprijemili ich záslužnú prácu, aby im poďakovali a vyjadrili úctu. Spevom a vtipnými scénkami ich zabávali Janka Hliničanová, Mária a Lenka Oškové,

Peter Vrlik a Ján Richter. S akordeónom sprevádzal Pavel Šlauka. Scenár a réžiu tohto programu mal ako vždy vedúci Matičného estrádného súboru Ján Richter.

(rr)

Učiteľov pozdravili aj matiční divadelníci.

Ďalšie uznania riaditeľke Márii Mihálikovej

Po uznaniach a poctách od predsedu Matice slovenskej M. Tkáča a primátora Nitry J. Dvonča prijal v pondelok 23. marca tohto roku pri príležitosti významného životného jubilea riaditeľku nitrianskeho Domu Matice slovenskej Ing. Máriu Mihálikovú predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Milan Belica.

Na stretnutí, ktoré sa konalo v priestoroch historického Župného domu v Nitre, ocenil dlhoročnú prácu jubilančky a výsledky dosiahnuté Domom Matice slovenskej v Nitre pod jej vedením v oblasti kultúry, vedy a školstva. Súčasne jej odovzdal Ďakovný list predsedu NSK, pričom zvlášť vyzdvihol jej osobný prínos k ochrane duchovného dedičstva slovenského národa, jeho historických a kultúrnych tradícií na území Nitrianskeho kraja. Dom MS v Nitre už dvadsať rokov šíri

matičné myšlienky v nitrianskom regióne a úspešne spája činnosť jednotlivých miestnych odborov MS, čím aktívne prispieva k upevňovaniu i rozvíjaniu národného, duchovného a kultúrneho vedomia. Osobitnú pozornosť venuje príslušníkom najmladšej generácie, pre ktorých chce nielen zachovať zvyky a tradície regiónu, ale predovšetkým ich naďalej vyzvať k priamej konfrontácii a aktívnej spolupráci na svojich projektoch.

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Pod Dubňom si dôstojne pripomenú sedemdesiate výročie oslobodenia Jubilejná symbolika na dominantnom mieste

Dušan HALAJ a Pavol ČORBA, hovorca mesta Žilina

Žilincania si pripomenú sedemdesiate výročie oslobodenia posledný aprílový deň. Pri tejto príležitosti si uctia najmä tých, ktorí v boji za slobodu položili životy. Pod Katedrálou Najsvätejšej Trojice (Farský kostol) bude počas celého mesiaca umiestnená jubilejná symbolika s vročením – 1945.

Odbor kultúry, športu, cestovného ruchu a miestneho rozvoja Mestského úradu v Žiline umiestnil na žilinskej balustráde číselný nápis, ktorý obyvateľom mesta i jeho návštevníkom pripomína historický rok 1945, keď sa aj Slovensko zbavilo fašistickej poroby. V meste pod Dubňom bude v týchto i nasledujúcich dňoch dosť príležitostí pripomínať si udalosti, ktoré sú

spojené s poslednými dňami druhej svetovej vojny.

Nemecké motorizované jednotky začali 29. apríla podvečer ustupovať od Žiliny smerom k Hričovu. Hrozilo totiž, že útočiacie jednotky Červenej armády im odrežú ústupové cesty na Moravu a ocitnú sa v obklúčení. Krátko predtým pri postupe po pravom brehu Váhu červenoarmejci oslobodili obce

Nedezda, Kotrčiná Lúčka a Teplička nad Váhom a priblížili sa k Budatínu – predmestiu Žiliny. Keď v noci z 29. na 30. apríla prieskumné jednotky osloboditeľov zistili, že hlavné sily nepriateľov ustúpili a v obranných postaveniach Nemci ponechali len slabšie krycie prvky, prešli do útoku prenasledujúc ustupujúceho nepriateľa. Stalo sa tak 30. apríla 1945 o 7. hodine ráno. Prvé jednotky

Červenej armády prišli do Žiliny od Budatína, no vedľajší železničný most sa im už vyhodil do vzduchu nepodarilo. Zabránili im v tom ženisti z jednotky Slovenskej armády, ktorá bola v meste dislokovaná na opevňovacie práce. Poručík Karol Rihák, čatár Vladimír Čúz a Vojtech Varga napriek nemeckým strážam prenikli na most, prezerali vedenie k pripraveným náložiam a tým most zachránili.

V posledných aprílových dňoch roku 1945 postupovali k Žiline aj jednotky 1. československého armádneho zboru. Po prelomení obrany nepriateľa na hrebeňoch Malej Fatry a dobytí Strečna obsadila 3. brigáda obec Mojšova Lúčka. Velenie zboru sústredilo sily na postup v smere Rosina – Turie – Lietavská Lúčka s cieľom dostať sa do Žiliny od juhu. 3. brigáda zaujala východiskové postavenie medzi Mojšovou Lúčkou a Trnovým, 4. brigáda v priestore Stráňav a 1. brigáda dosiahla 29. apríla obce Višňové a Turie. Vojaci 3. brigády plk. Jaroslava Selnera prešli 30. apríla 1945 do útoku. Šiesty prápor spolu s prieskumnou rotou zdolal odpor nepriateľa západne od Mojšovej Lúčky, v ranných hodinách prenikol do Žiliny a o 9.30 hodine mesto obsadil.

Naozaj si Matica slovenská váži obetavú prácu svojich pracovníkov? Ad.: Systém udeľovania ocenení MS, SNN č. 8

Zarazil nás článok Systém udeľovania ocenení Matice slovenskej – Päť kategórií matičných ocenení, ktorý ste uverejnili t. r. v uvedenom čísle. V článku sa uvádza, ako oceňovanie zaslúžilých osobností má svoje korene od samotného vzniku našej najstaršej národnej kultúrnej ustanovizne. Zároveň sa spomína, ako súčasné platné zásady, schválené výborom MS, upravujú udeľovanie matičných ocenení (nefinančného charakteru) kolektívom i jednotlivcom za ich významný podiel na rozvoji matičného hnutia, na rozvoji miestnej a regionálnej kultúry, za ochranu a prezentáciu národného kultúrneho dedičstva, šírenie dobrého mena MS a podobne.

Na činnosti D MS v Žiline je neprítomnosť Z. Miškovskej cítiť – tvrdia členovia MO MS.

POLEMIKA

V článku sa však nespomína aj druhá strana mince, a to ako si Matica slovenská naozaj váži týchto pracovníkov. Koľko dlhoročných obetavých zamestnancov bolo nútených odísť a ako bolo týmto ľuďom pri odchode poďakované. V poslednom čase azda najmarkantnejším príkladom je pani Zuzana Miškovská z Domu Matice slovenskej v Žiline.

OCENENÁ A PREPUSŤENÁ

V marci v roku 2014 bola pani Miškovská podľa Slovenských národných novin ocenená v druhej najvyššej kategórii, a to Pamätným lis-

tom predsedu MS. V spomínanom článku v novinách bola uvedená spolu s takými ocenenými osobnosťami, ako je napríklad Jeho Excelencia Alojz Tkáč – emeritný biskup, alebo Jeho Excelencia Jozef kardinál Tomko. Netrvalo dlho a Matica slovenská sa jej odmenila druhýkrát. Nie však už v pozitívnom slova zmysle. K tejto obetavej osobe, ktorá nielen pre Maticu slovenskú, Dom Matice slovenskej v Žiline, ale i pre Miestny odbor v Žiline obetovala mnohokrát aj svoje súkromie, sa zachovala ako krkavčia matka. Po troch mesiacoch od udelenia spomínaného pamätného listu dostala výpoveď. Po uplynutí niekoľkých mesiacov, odkedy pani Miškovská nepracuje, môžeme konštatovať, že strata takého zanieteného a národne citiaceho človeka je citeľná. Zaslúžila sa nielen o obnovu činnosti Miestneho odboru MS v Žiline, ale keď to Matica najviac potrebovala, zastupovala aj miesto riaditeľa v D MS v Žiline. Popri všetkých svojich pracovných povinnostiach, vyplývajúcich z pracovnej náplne, dokázala samostatne organizovať kultúrne a osvetové podujatia šíriace dobré meno Matice slovenskej. Doteraz sú tieto podujatia na Slovensku považované za najlepšie a sú jedinečné svojou podstatou. Ako príklad uvedieme

celoštátnu súťaž s medzinárodnou účasťou v triednych a školských časopisoch PRO SLAVIS, ktorá je jediná svojho druhu na Slovensku. Preto sa nám zdá postup vedenia Matice slovenskej voči nej neprimeraný.

■ PODĽA AKÉHO KLÚČA?

Nevieme, podľa akého klúča boli prepúšťaní pracovníci v MS? Zaráža nás však fakt, že bol rozviazaný pracovný pomer s takými pracovníkmi, ktorí pracovali v MS dlhý čas a svojou obetavou prácou sa o niečo zaslúžili. Naopak, na niektorých miestach ostali pracovníci, ktorí boli za svoju činnosť kritizovaní DV MS, pozri SNN č. 28/2014, kde im DV MS vyčíta nekonceptnosť.

Vzhľadom na to, že už teraz cítime, že činnosť D MS v Žiline je výrazne obmedzená, a vzhľadom na to, že sú v budúcom období plánované ďalšie aktivity a podujatia s potrebou užšej kooperácie medzi D MS v Žiline a MO MS v Žiline a ostatnými organizáciami, žiadame DV MS o prehodnotenie výpovede pre Z. Miškovskú a jej následné stiahnutie.

Rozšírený výbor MO MS v Žiline
(23 členov)
Doc. Ing. Stanislav KUČERA, PhD.,
predseda MO MS v Žiline

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Slovenčina
naša**

V rámci Štúrovho roka sa zvykne hovoriť aj o slovenčine. Viac-menej všetci sa zhodneme na tom, že nám naša slovenčina zarastá pýrom, že sa stráca jej mäkkosť a ona sa stvrdzuje a po rokoch čechizovania navidomoči anglikanizuje. (Prejavom toho je aj taký neveriteľný fakt, že jednu z celkom vydarených štúrovských akcií uzatvára zbor pesničkou v angličtine, až ktosi poznamená, že ten náš Štúr sa pri kodifikácii angličtiny mal väčšmi usilovať, aby sme jej rozumeli!)

Keď na túto tému zaviedla reč mladá redaktorka jednej z regionálnych televízií (dvojbodková má evidentne „iné starosti“, ako je Štúr), pokúsil som sa hľadať príčiny úpadku nášho jazyka. Začal som tým, že na jeho dnešnom stave má svoj podiel aj fakt, že hlavné mesto je na okraji národa – „Blava, né?“ Že keby bolo v srdci Turca či Liptova, dnešná slovenčina by bola iná. Ale, pravdaže, vplyv na kazenie slovenčiny majú predovšetkým médiá, z ktorých sa napríklad už takmer úplne vytratilo mäkké „l“, o skloňovaní a prehybaní slov ani nehovoriac. Bývalí redaktori rozhlasu vám povedia, aká pozornosť sa venovala slovenčine, ako sa striehlo na jej správnosť i krásu, ako sa v nej povinne zdokonaľovali, i ako za chyby padali aj pokuty! Prišla však „éra celebrit“, kde má miesto iba telesná krása (tu a tam „prifúknuť“, prifarbená či zbavená vrások). Usilovať sa dnes o duchovnú krásu – kam patrí aj krásu jazyka – zapácha starinou. A isteže, aj školu máme takú, akú máme, pri jej lamaní na kolene hľadáme vzory všade inde, len nie v našich vlastných skúsenostiach, akoby našim vzorom mala byť napríklad severočí juhoamerická škola (dejiny majú zvyk opakovať sa, starší si spomenú na heslá typu: „soviet-ske pivo – náš vzor“). Akoby čas vymedzený na výučbu slovenčiny (ale aj dejepisu samozrejme) našim školám nestačil, a možno naozaj nestačí, veď slovenčina je naozaj jazykom ťažkým a komplikovaným, a navyše má svoje neprekonateľné zákutia. Myslím na ypsilon, ale nie, nežiadam ho odstrániť, moja mama mi takého myšlienky vybila z hlavy vetou: „Synu, mne by ryba s mäkkým i nechutila!“ Len konštatujem, že školáci mňajú veľa času na učenie sa vybraných slov a dorastajúce generácie majú problém aj pri pridavých menách, prestávajú rozlišovať jednotné a množné číslo.

Nič sa nedá robiť? Dá sa. Na začiatok treba oprášiť a cítiť si vlastnú legislatívu. A na príslušných štátnych orgánoch dbať o jej správnosť, ale aj o ňu samú!

Vyhlasenie Matice slovenskej k vzdelávaniu Slovákov na jazykovo zmiešanom území

Na základe matičných odborných analýz musíme konštatovať, že príslušníci slovenskej národnosti na južnom Slovensku nemajú neraz ani základné podmienky na vzdelávanie v materinskom jazyku. Postupne sa rušia základné školy s vyučovacím jazykom slovenským na jazykovo zmiešanom území, kde takéto školy tvoria veľakrát jediné kultúrne centrum používajúce štátny jazyk v obci a v blízkom okolí. Tak napríklad zanikla škola v obci Kamenín v Novozámockom okrese alebo v Kuraľanoch v Levickom okrese a ďalšie bojujú o svoju existenciu.

Matica slovenská sa bude aj naďalej venovať problematike kvality i účelnosti vzdelávania, aby tým plnila svoju zákonnú povinnosť: zvyšovať národné povedomie Slovákov na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky a posilňovať vzťahy kultúr občanov hlásiacich sa k národnostným menšinám a etnickým skupinám na území Slovenskej republiky so slovenskou národnou kultúrou.

V Martine 16. apríla 2015

Za Maticu slovenskú: Marián Tkáč, predseda

Vyšla vedecká ročenka Krajanského múzea Matice slovenskej Slováci v zahraničí tridsiaty prvý raz

Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: sken

Zborník Krajanského múzea Matice slovenskej pod tradičným názvom Slováci v zahraničí sa tento rok rodil ťažšie i zložitejšie ako po iné roky. Nebolo to nedostatkom autorov či v nedokonalosti príspevkov, ale problém spôsobili – ako to už býva zvykom – financie. A tak sa mnohé zvažovalo, čakalo i posúvalo. Namiesto tradičného januárového termínu vydania zborníka sa jeho vydanie posunulo na marec. V tomto čase môžeme vziať do rúk už jeho 31. číslo...

Zborník Krajanského múzea Matice slovenskej pod tradičným názvom Slováci v zahraničí sa tento rok rodil ťažšie i zložitejšie ako po iné roky. Nebolo to nedostatkom autorov či v nedokonalosti príspevkov, ale problém spôsobili – ako to už býva zvykom – financie. A tak sa mnohé zvažovalo, čakalo i posúvalo. Namiesto tradičného januárového termínu vydania zborníka sa jeho vydanie posunulo na marec. V tomto čase môžeme vziať do rúk už jeho 31. číslo...

Zapísali sa do matičnej histórie

Koncom minulého roka mali na ZŠ Postupimská 37 v Košiciach veľkú slávnosť. Výbornými vzdelávacími výsledkami a všestrannými aktivitami známa škola oslávila tridsiate výročie svojej činnosti. Za ten čas opustilo jej brány vyše trinásťtisíc žiakov. Mnohí z nich sú dnes absolventi známych univerzít po celej Európe. Škola už jedenásť rokov intenzívne spolupracuje s Maticou slovenskou v Košiciach a spolupodieľa sa na príprave a organizovaní viacerých ťažiskových matičných podujatí a festivalov, ako sú Dobšinského Košice a Divadelné Košice

Jozefa Adamoviča a Jula Zborovjana, na ktorých sa zúčastňujú stovky nadaných žiakov základných škôl z celého Košického a Prešovského kraja.

Začiatky tejto spolupráce sú spojené s menom niekdajšieho dlhoročného riaditeľa školy Mgr. Jána Hubu, dnes zástupcu riaditeľky Mgr. Katky Benkovej, ktorý svojho času daroval pre košický D MS množstvo kníh pre deti našich krajanov vo Vojvodine. Vedenie školy od začiatku stálo aj pri takých vydarených matičných akciách, ako boli koncerty matičnej vďaky pre košické detské domovy –

Matica slovenská našim ratolestiam na Mikuláša, pri Veľkonočnej matičnej výstave prác šikovných slovenských rúk, Košickom matičnom minimaratone mieru, Košických matičných ľahkoatletických hrách, matičnej míli a turnajoch žiakov v stolnom tenise a šachu. Dnes žiakov tejto školy pripravuje pre budúce štúdium a na život dvadsaťštyri pedagogických a desať nepedagogických pracovníkov na čele s už spomínanými veľkými priaznivcami matičného života – riaditeľkou Mgr. Katkou Benkovou a jej zástupcom Mgr. Jankom Hubom, ktorým môžu matičiari v Košiciach ďakovať, že sa o národnej inštitúcii a jej aktivitách v tomto meste vie.

(fm)

POZVÁNKA

MO MS Šamorín, Dunajská Lužná, Ivanka pri Dunaji a ich spolupracovníci vás pozývajú na

25. ročník Vlasteneckej pochôdzky po slovenskom juhu – 96. výročie tragickej smrti M. R. Štefánika a jeho talianskeho sprievodu
dňa 5. mája 2015 (utorok)

PROGRAM

- 8.00 h – pietna spomienka pri pamätnej tabuli M. R. Štefánika v Šamoríne
- 8.00 h – pietna spomienka pri pomníku M. R. Štefánika v evanjelickom a. v. chráme v Dunajskej Lužnej
- 9.15 h – pietna spomienka pri buste M. R. Štefánika v Ivanke pri Dunaji, Nám. sv. Rozálie, pochod účastníkov k mohyle
- 10.15 h. – pietna spomienka pri mohyle v Ivanke pri Dunaji

Vyslovujeme vieru, že si spoločne a dôstojne opätovne pripomenieme jednu z najväčších osobností slovenského národa, Slovanov, Európy.

Za organizátorov: Stanislav Bajaník, MO MS Dunajská Lužná

BODKA ZA VAŠIMI NOVINAMI

Andrej MIŠÁNEK

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

• Ktorý hrad na Slovensku sa najviac spája s hnutím štúrovcov? Svoje odpovede posielajte na adresu Redakcia SNN, Ul. Pavla Mudroňa č. 1, 036 01 Martin, našej administrátorky Lubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž, alebo na mailovú adresu: snnredakcia@matica.sk do 4. 5. tohto roku. V SNN č. 9 sme sa pýtali, v poradí ktorú pečeň voperoval tím chirurgov primára F. Hampla v Banskej Bystrici pacientke D. Minčákovéj z Trebišova? Správna odpoveď bola 88. Knihy pošleme týmto výhercom: Cyril Longauer, Banská Bystrica, Jolana Moravcová, Turčianske Teplice, Jozef Masár, Bratislava. Blahoželáme!

(jč)

PRIPOMÍNAME SI

25. apríla

– pred dvesto rokmi sa v Štrbe narodil lekár Ludovít Ondrej Markušovský (1815 – 1893), profesor lekárskej fakulty v Pešti; v Uhorsku zaviedol systém postgraduálneho vzdelávania lekárov, zriadil na to štátnu inštitúciu a založil aj prvé uhorské vydavateľstvo medicínskej literatúry

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil spisovateľ a dramatik Peter Karvaš (1920 – 1999), autor memoárových diel Noc v mojom meste, Bolo to celkom ináč, Kniha úľavy, skvelých drám Antigona a tí druhí, Polnočná omša, Absolútny zákaz; jeho hry boli počas „normalizácie“ zakázané

26. apríla

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil významný slovenský maliar monumentalista a autor tapisérií, ktoré na výstavách pochodovali veľký kus sveta Juraj Krén (1925 – 1969)

27. apríla

– sedemdesiatich rokov sa dožíva Marián Bližniak, člen Spolku slovenských spisovateľov

28. apríla

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi vláda rozhodla o podriadenosti slovenskej gréckokatolíckej cirkvi Ruskej pravoslávnej cirkvi; tým sa prakticky gréckokatolícka cirkev na Slovensku v roku 1950 zrušila

– päťdesiatpäť rokov má hokejový tréner Lubomír Pokovič

29. apríla

– osemdesiatiny si pripomína filozof Augustín Riška, profesor Univerzity sv. Jána v New Yorku

30. apríla

– v roku 1870 sa v Komárne narodil najvýznamnejší predstaviteľ „strieborného“ veku svetovej operety Franz Lehár (Škovránok, Cigánska láska, Zem úsmevov a i.), slávnym sa stal pred sto desiatimi rokmi, keď vo Viedni uviedli jeho operetu Veselá vdova (1905); 145 výročie

– sto pätnásť rokov od narodenia publicistu a verejného činiteľa Juraja Ruhmanna (1900 – 1977), v medzivojnovom období predstaviteľa Strany poľnohospodárskoho a maloroľníckeho ľudu, po vojne Demokratickej strany, šéfredaktora časopisu Mladé Slovensko a Gazdovských novín

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil herec a režisér Ivan Lichard (1905 – 1972), ktorý na scéne SND režíroval asi osemdesiat inscenácií, ďalšie v krajových divadlách

– dvadsať rokov od smrti popredného slovenského fyzika, vedeckého pracovníka jadrového výskumu v Dubne prof. Jozefa Lánika (1941 – 1995)

1. mája

– tristodevädäťdesiat rokov, čo na liečení v Piešťanoch v roku 1625 zomrel uhorský palatín Stanislav Turzo

– pred dvesto päťdesiatimi rokmi sa narodil Ludovít Landerer (1800 – 1854), slávny bratislavský tlačiar a vydavateľ

– pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi (1890) sa na Slovensku prvý raz oslavoval Sviatok práce, v Liptovskom Mikuláši proti sprievodu vrchnosť zavola vojsko

– šesťdesiatiny oslávi významný slovenský pedagóg a publicista Lubomír Pajtínka

